

**A Nemzetközi Valutaalap:
Bretton Woods, Savannah és
Keynes és White tragikus halála**

Függelékek

1. függelék

Keynes szűzbeszéde a Lordok Házában

A Klíringunió, 1943. május 18.

Lordjaim, nem szólok most Önökhöz ez első alkalommal kisebb izgalommal azért, mert nagyon is alaposan megismertem a legutóbbi hónapokban ma délutáni vitánk tárgyát, bízom azonban Lordságaik bátorító támogatásában egy újonnan jöttel szemben. A Nemzetközi Klíringunióra vonatkozó javaslatokat kialakulásuk korai, de nem túl korai szakaszában terjesztettük a Parlament elé. Az [ezzel kapcsolatban] alkalmazott eljárás valamelyest újszerű. Remélem, hogy lordságaik helyeselni fogják ezt, ha nem is azért mert újítás, hanem azért, mert szerencsésnek tűnik a számomra. Ez az előterjesztés hosszú előkészítés eredménye. Azt merem mondani, hogy méltánytalan lenne túl szoroson kapcsolni egy konkrét névhez. Intenzív kritika és folyamatos korrekció tárgya volt, és a végső eredmény a Whitehall és az egész Brit Birodalom szakértői és tisztségviselői kollektív bölcsességének megtestesülése. Emellett a Parlamentnek és az egész világ közvéleményének ítélete elé terjesztettük az [ebben foglalt] eszmék végleges kikristályosodása előtt.

Azt hiszem, sokkal jobb lett volna, ha a mi Treasurynk és az Egyesült Államok Treasuryje úgy döntött volna, hogy szélesebb körben kér tanácsokat, mielőtt egy konkrét terv előkészítésére koncentrálna. Sokkal jobb lett volna, ha ezt az utat választották volna ahelyett, hogy a törvényhozásukkal és az Egyesült Nemzetek más tagjaival lebonyolított nyílt konzultáció nélkül törekedtek volna a végleges megoldás elérésére. A háború utáni világ gazdasági struktúrája nem építhető fel titokban. Mrs. Sidney Webb, akinek a közelmúltbeli elvesztését olyannyira fájjaljuk, és aki véleményem szerint korunk és generációnk legfigyelemreméltóbb asszonya volt, egyszer úgy definiálta nekem a demokráciát, mint a kormányzatnak azt a formáját, amelynek az a legfőbb ismertetőjegye, hogy az „egyetértés tudatossággá”-nak biztosítására törekszik. Ennek megfelelően a nemzetek új demokráciájában, amely e háború után létre fog jönni, ha az ég is úgy akarja, azoknak az intézményeknek, amelyeket felállítunk, mindent megelőzően meg kell szerezniük a maguk számára az egyetértés általános tudatosságát ahhoz, hogy barátságban és jó szándékkal intézzék az emberiség közös ügyeit.

Ezen intézmények közül az elsővel foglalkozunk Lordságaik háza előtt e délután. Tesszük ezt a nemzeti hálaadásnak e napján, ügyeinknek egy olyan szakaszában, amelyben jogosultaknak tekinthetjük magunkat arra, sőt megkívántatik tőlünk az, hogy előtekintsünk arra, ami ezután jönni fog. Ez [az intézmény], csak az első lesz a sok közül. Mi több, nem is állhat meg önmagában, mert csak a gazdasági problémák csak egyik elemével próbál foglalkozni. Úgy vélem, hogy Lordságaik e délután főként e javaslatok általános céljával és módszerével óhajtanak foglalkozni, és nem a technikai részletekkel. A fő cél egyetlen mondattal kifejezhető: gondoskodni kell arról, hogy az a pénz, amelyhez úgy jutunk, hogy javakat adunk el egy országban, elkölthető legyen arra, hogy bármely más ország termékeit vásároljuk meg. Szak kifejezést használva, ez a multilaterális klíring rendszere. [Egyszerű] angol nyelven univerzális valuta, amelyet fel lehet használni kereskedelmi ügyletek [lebonyolítására] az egész világon. Ezt szolgálja a terv minden más eleme. Valószínű, hogy fennmaradnak komoly vámtételek, mint [a szabad világkereskedelem] akadályai, habár törekedhetünk csökkentésükre. Mégis azt remélhetjük, hogy megszabadulunk azoktól a különféle és komplikált eljárásoktól, amelyek gátolják a valuták [szabad átválthatóságát], és tévútra terelik, vagy korlátozzák a kereskedelmet, amelyek [használatára] sok ország rákényszerült a háború előtt, és amelyek a kereskedelem és a jólét egymás hatását fokozó akadályai voltak.

Ez az univerzális valuta lényeges [előfeltétele] tehát minden ország egészséges kereskedelmének, nem a legkevésbé a mi országunkénak, mert a mi kereskedelmünk lényeges vonása, hogy javaink legjobb piacai gyakran különböznek szükségleteink legjobb forrásától. Nem remélhetjük, hogy egyensúlyba hozzuk kereskedelmi mérlegünket, ha azok a többletek, amelyeket az egyik országban érünk el, nem használhatók fel arra, hogy kifizessük azt, amit más országtól igénylünk. Éppen elég nehéz feladat lesz számunkra, hogy megfelelő volumenű exportot hozzunk létre, de semmi reményünk sem lehet a sikerre, ha nem tudjuk szabadon felhasználni azt, amit megkeresünk exportunkkal, bárhol adjuk is el, hogy fizessünk mindazért, amit megvásárolunk, bárhol vásároljuk is meg. A terv ezt teszi lehetővé, minden korlátozás nélkül. Ez a fő célunk. Ha azonban az ilyesfajta általános lehetőségeknek sikeresen fenn kell állniuk bármilyen hosszú ideig, akkor ennek szükség szerű előfeltétele, hogy az új pénz kínálata arányos legyen a nemzetközi kereskedelemnek azzal a volumenével, amelyet le kell bonyolítani. Mi több, a világ minden országának a birtokában kell lennie [e nemzetközi pénz] megfelelő hányadának úgy, hogy a valutának [ez a mennyisége] megfeleljen szükségleteinek. A brit terv olyan formulát javasol, amelynek az a célja, hogy eleget tegyen mindkét célnak. Nem lehetetlen, hogy van jobb megoldás is, és nekünk nyitottnak kell lennünk ez iránt, de a cél világos.

Ahhoz, hogy elérjük ezt, nincs szükség arra, hogy megfosszuk az aranyat tradicionális szerepétől. Elegendő az, ha kiegészítjük és szabályozzuk az arany és az új pénz teljes együttes kínálatát. Az új pénznek nem kell szabadon átválthatónak lennie aranyra, ez ugyanis azt tenné szükségessé, hogy aranytartalékok álljanak mögötte, és ugyanoda jutnánk vissza, ahol vagyunk, de nincs ok arra, hogy az új pénz ne legyen megvásárolható aranyért. Ily módon elkerülhetjük azt a nagyszámú és nyilvánvaló nehézséget és hátrányt, ami azzal járna, ha azt javasolnánk, hogy a régi pénzt, az aranyat demonetizáljuk. A terv ezért azt javasolja, amit a legmegfelelőbb módon egyoldalú konvertibilitásnak nevezhetünk. Hogy hívjuk ezt az új pénzt? Bancornak? Unitasnak? Szerintem mindkettő nagyon rossz név, de hiába erőltettük az agyunkat, nem találtunk jobbat. Feltételezem, hogy aki szereti a kompromisszumot, az unitort javasolhatja. Lordságaink közül egyesek a nyelv mesterei, remélem, hogy egy nemes lordnak jobb ötlete támad. Mít szólnának Lordságaik a delfinhez? A delfin, akárcsak a kereskedelem, az egyik parttól a másikig úszik. De e szépséges állat, attól félek, föl- és lefele is mozog, fluktuál, és ez egyáltalán nem az, amire szükségünk van. Vagy legyen besant? Ez volt, amint ezt a Treasury Financial Secretary-je legutóbb másutt idézte, a valaha létezett legutolsó nemzetközi pénzérme neve, a bizánci császárság aranypénzéé. Hasonló megfontolások alapján Brogan professzor legutóbb a talentum nevet javasolta [...]. Ez idáig sorban elutasították mindezeket az ötleteket. Azt hiszem, hogy miniszterelnökünk és Roosevelt elnök túltehet rajtunk ebben a játékban, akárcsak sok más játékban, ha van idejük arra, hogy eszüket egy új szótár és egy új földrajz megírására fordítsák.

A terv, amint mondtam, minden országnak ad egy kiinduló tartalékot. Ez egy egyszer s mindenkorra szóló adomány. Fennáll tehát annak veszélye, hogy a megállapodás megbukik azért, mert valamely nem előrelátó kormány felhasználja bancor- és aranykészletét, és semmi sem marad arra, hogy eleget tegyen kötelezettségeinek. Nagyon kényes feladat ennek megakadályozása, mert úgy látszik, hogy ez egy ország belföldi politikájába való beavatkozással jár. A terv erre az esetre konzultációt és tanácsot irányoz elő. Az [ilyen] országtól meg lehet kívánni, hogy megtegyen bizonyos konkrét lépéseket. Megmaradhat a háttérben, ha ez tényleg elkerülhetetlen, az a súlyos büntetés, hogy az óvatlan országot megfosszák a további lehetőségek igénybevételétől, ami végül is az egyetlen hatékony eszköz a magánbankár kezében is, ha csak kliense [nem jár el] csalárd módon. Nagyon fontos, hogy megértsük, hogy a Klirington által nyújtott kezdeti tartaléknak nem az acélja, hogy annak eszköze legyen, hogy egy ország tartósan a jövedelmét meghaladó szinten éljen, vagy hogy ezt olyan tőkejavak importjára használja fel, amelyeket egyébként nem tudna megfizetni. Nem lenne tanácsos az sem,

hogy felhasználják ezt az ellátmányt a háború által tönkretett országok segélyezésének és újjáépítésének céljára, és ezzel eltérítsék valóságos, állandó céljától. Ezeknek az igényeknek speciális eszközökkel és más intézmények útján kell eleget tenni.

A Klíringunió által rendelkezésre bocsátott erőforrásoknak lényeges nagyságúaknak kell lenniük, nem azért, hogy ténylegesen felhasználják őket, hanem azért, hogy megszabadítsák [a tervben résztvevő országokat] az aggodalomtól és attól a deflációs nyomástól, ami az aggodalomból ered. [A tervben résztvevő országok rendelkezésére bocsátott eszközöknek ezt a kiinduló] mennyiségét, még ha lényeges is, csupán tartaléknak szabad tekinteni, amellyel át lehet hidalni az átmeneti nehézségeket, és amely lélegzétvételi lehetőséget ad. A világ múltbeli kereskedelmi nehézségei azonban nem mindig voltak az adós államok elővigyázatlanóságának következményei. Ezeket sokkal élesebb formából okozhatta az, hogy egy hitelező ország folyamatosan kivonta a forgalomból és felhalmozta a nemzetközi pénzt, ahelyett hogy visszavitte volna a forgalomba, és így nem költötte el külföldön szerzett jövedelmét sem hazai felhasználásra szánt javakra, sem pedig külföldi beruházásra. Csak a legutóbbi időben jöttünk rá világosabb formában arra, amire korábban nem, hogy a foglalkoztatás és az új termelésből származó új jövedelmek teremtése csak a korábban megszerzett jövedelmek javakra és szolgáltatásokra való fordítása útján tartható fent. Ez egyaránt igaz a belföldi és a nemzetközi forgalomra. Egy idegen ország is lehet a munkanélküliség végső oka, ha az óvatosság racionális követelményein túlmenően halmoz fel [pénzt és jövedelmet]. A mi tervünknek tehát ennek a problémának a megoldására is kell irányulnia, és ez egy még nehezebb feladat, minthogy egy hitelező ország valószínűleg még kevésbé hajlandó elviselni a külső beavatkozást és tanácsot, mint egy adós ország. Az angol terv, azzal hogy megkísérli ennek a problémának a kezelését, új utat tör. Ez a [javasolt] eljárás talán kritizálható azért, mert túlságosan kísérleti jellegű és enyhe, de úgy vélem, hogy ez elkerülhetetlen mindaddig, amíg [szélesebb körben és] jobban meg nem értik ezeket az összefüggéseket.

Ezen a ponton azonban felhívom Lordságaik figyelmét a javaslatok egy fontos vonására. A korábbi aranyvaluta-rendszer idején a hitelező állam által teaurált arany teljesen kikerült a forgalomból. A jelenlegi javaslatok elkerülik ezt azáltal, hogy figyelembe veszik a belföldi bankrendszer tapasztalatait. Ha egy személy felhalmozza jövedelmét, nem aranyérmék formájában, amelyeket a zsebében vagy a széfjében tart, hanem úgy, hogy bankban tartja, a bankbetétet nem vonja ki a forgalomból, hanem lehetővé teszi bankárja számára, hogy ennek felhasználásával kölcsönt adjon azoknak, akiknek szükségük van rá. Így a felhalmozás, minden esetben, ha ezt a formát ölti, saját maga teremti meg a felhalmozás ellensúlyozásának lehetőségét másvalaki részéről, és ennek folytán folytatódhat a termelés és a forgalom. Ez a lehetőség nem fogja megakadályozni, hogy a túlzott felhalmozás hosszú távon bajt okozzon, mert ez arra vezethet, hogy más országokban gondot okoz a növekvő tartozás, amely idővel elérheti maximális megengedhető értékét. Egy olyan ország azonban, amely bancort halmoz fel minden racionális mértéken túl, minden körülmények között bizonyítja mind magának, mind az egész világnak, hogy ő a zavarkeltő az egész játékban. Ezért a józan ész, a jóindulat és az önérdek minden indítéka folytán korrekciós intézkedéseket kell tennie. Emellett, úgy gondolom, hogy a bancor felhasználása nem lesz annyira vonzó vagy annyira célszerűnek látszó, mint amilyenek az arany elásása látszott, ha a legutóbbi idők tapasztalatából indulhatunk ki.

Most e javaslatok egy olyan vonásának tárgyalására térek át, amely joggal okozott nagy aggodalmat a helyzetet jól megítélő kritikusoknak. Létrehozunk egy nemzetközi pénzt; biztosítjuk azt, hogy mennyisége megfelelő legyen; kiosztjuk a világ országai között méltányos arányokban; végül megtesszük mindazokat az óvintézkedéseket, amelyeket megtehetünk egyrészt az elővigyázatlanossággal, és másrészt a felhalmozással szemben. Nyilvánvaló, hogy ezen az úton létrehozunk egy mérhetetlenül erős eszközt arra, hogy kiterjesszük a világkereskedelmet és a világ jólétét, és felszámoljuk [a világkereskedelem és a jólét] korlátozásának és a nyomorúságnak egyes vészterhes okait. Felmerül azonban egy nyilvánvaló kérdés. Nem tes--

szük-e ezt annak árán, hogy valójában mégis visszatérünk a régi aranyvaluta-rendszer merevségéhez, amely rögzítette és saját befolyásunkon kívülre helyezte nemzeti valutánk külső értékét, esetleg olyan szinten, amely nincs összhangban bérlpolitikánkkal, sőt társadalompolitikánk egészével?

A fontsterling csereértéke más valutákban kifejezve csak akkor maradhat konstans, ha a termelékenység szintjének megfelelő munkabérek és azok a további termelési költségek, amelyek szociális politikánktól függenek, nem felelnek meg pontosan más országok ugyan-ezen költségeinek. Nyilvánvaló módon nem vállalhatunk olyan kötelezettséget, hogy ez így lesz. Remélem, hogy Lordságaik elhiszik nekem, amikor azt mondom, hogy kevés olyan ember van, aki jobban látja ezt a problémát, mint én. [Ennek folytán] a brit javaslatok sehol sem irányozzák elő a valutaárfolyamok merevségét. Kimondják, hogy [a valutaárfolyamok] nem változtathatók meg egy bizonyos összegnél nagyobb mértékben, hacsak a [nemzetközi] kereskedelem tényleges helyzete nem bizonyítja, hogy [az ilyen változások] szükségesek, és [e javaslatok] ezen felül kimondják, hogy az ilyen változások csak [nemzetközi] megállapodás alapján hajthatók végre. A valutaárfolyamok szükségképpen egyformán érintik mindkét felet. Ennek folytán nem változtathatók meg egyoldalú akcióval. Mi valóban elkötelezzük magunkat amellet a feltételezés mellett, hogy az Unió kormányzótanácsa ésszerűen és a közjó érdekében fog eljárni és olyan megoldást fog választani, amely a legjobban őrzi meg vagy állítja helyre minden ország egyensúlyát a világ többi részével szemben. Ez a legkevesebb, amit meg kell tennünk, ha lehetővé akarjuk tenni a megállapodáson alapuló nemzetközi rend bármely formájának [a megvalósítását]. Ha azonban az történik, hogy bizalmunk megalapozatlan és reményeink tévesek, megszabadulhatunk minden kötelezettségünktől, és visszaszerezhetjük teljes szabadságunkat egy éves előzetes értesítéssel. Nem hiszem, hogy megalapozottan kérhetünk bármilyen ennél teljesebb biztosítékot.

Van azonban egy más kérdés, amely jogosan vethető fel: nem nyerjük-e vissza szabadságunkat másnak a kárára? Nem kell-e bevezetnünk az egyedi tranzakciók olyan ellenőrzését, amire egyébként nem lenne szükség? Ebben a tekintetben a terv megengedi minden országnak, hogy úgy járjon el, ahogy saját érdekében a legjobbnak tartja, és semmit sem tesz kötelezővé. Vagy, másként, az egyetlen feltétel, amely kötelező, az, hogy legyen teljes szabadság a folyó kereskedelmi forgalomból származó követelések átutalására. Ami a tőkeforgalom ellenőrzését illeti, ez már más kérdés, és minden ország saját megítélésére kell bízni, hogy szükségesnek tartja-e ezt. Ami a mi saját esetünket illeti, nem látom, hogy hogyan remélhetjük, hogy ezt elkerülhetjük. Ez nem csupán a valutaspekuláció megfékezésének és a forró pénz mozgásának, és még csak nem is a politikai okoknak betudható tőkemenekülés elkerülésének a kérdése, noha mindezek elkerülése elkerülhetetlen. Ennek szükségessége megítélésem szerint ennél is alapvetőbb. Ha annak az új beruházásnak a teljes összegét, amelyet a [devizabelföldi] egyének külföldön akarnak megvalósítani, nem tartjuk azok között a keretek között, amelyeket kedvező kereskedelmi mérlegünk megenged, elveszítjük a belföldi kamatláb meghatározásának lehetőségét.

A Chancellor of the Exchequer világosan kijelentette, hogy az első osztályú hitelek alacsony kamatlábának fenntartása gazdaságpolitikánk lényeges eleme lesz a háború után éppúgy, mint ahogy az volt a háború alatt is. A lakásépítés például, amire törekszünk, csak akkor finanszírozható nagy összegű támogatás nélkül, ha a kamatlábakat alacsony szinten tartjuk. Nem remélhetjük azonban, hogy szabályozni tudjuk a hazai kamatlábakat akkor, ha nem korlátozzuk a kimenő tőkeforgalmat. Ha más ország más álláspontot foglal el a [gazdasági] helyzet folytán szükségesnek tartott lépésekről, akkor jogában áll, hogy mást tegyen. A terv minden ország számára lehetővé teszi, hogy megítélje, mi a helyes a számára. Azok, akik ezeknek a kérdéseknek a szakértői, úgy vélik, hogy a tőkeforgalom megfelelő ellenőrzése a postaforgalom cenzúrája nélkül is lehetséges. Ezt azért említem meg, hogy feloldják egy jogos aggo-

dalmat. Azt hiszem, hogy kevesen vannak Lordságaik között, akik pártolnák a személyi jogok olyan nagymértékű korlátozását, mint ami a postai forgalom cenzúrázása békeidőben.

Van egy másik szempont is, amelynek tekintetében súlyosan félreértik a brit javaslatokat az Egyesült Államok egyes köreiből. Semmi alapja sincs annak a gondolatnak, hogy e javaslatoknak az a célja, hogy az Egyesült Államokat általában a világ és különösképpen ez ország fejőstehenévé tegyék. Valójában az a legigazibb reményünk, hogy a terv tartós sikere ennek éppen az ellenkezőjére vezet. A terv nem kívánja meg sem az Egyesült Államoktól, sem egyetlen más országtól, hogy följánljon akárcsak egyetlen dollárt, amit saját maga bármely más úton akar, vagy szeretne felhasználni. A [terv] lényege, hogy ha egy országnak pozitív mérlegegyenlege van, amelyet nem akar felhasználni javak vagy szolgáltatások vásárlására, vagy nem akar külföldön beruházni, akkor ez a [pozitív] egyenleg legyen elérhető legyen az Unió számára, nem állandó jelleggel, hanem csak addig, amíg az az ország, amely [ennek az egyenlegének a] tulajdonosa, úgy dönt, hogy felhasználatlanul hagyja. Ez nem teher a hitelező ország számára. Ez extra lehetőség a számára, mert lehetővé teszi, hogy akadálytalanul fenntartsa kereskedelmi forgalmát a világ többi részével, ha időbeli különbség van a bevétel és elköltése között, és ha [ennek az időbeli különbségnek a fenntartását] megfelelőnek tartja saját szempontjai szerint.

Ezt nem tudom kellőképpen hangsúlyozni. Ez nem egy emberbaráti vöröskereszt segélyprogram, amelyben a gazdag államok a szegények megmentésére törekszenek. Ez egy nagyon is szükséges üzleti mechanizmus része, amely legalább olyan hasznos a hitelezőnek, mint az adósnak. Senki sem utasítja vissza, hogy bankszámlája legyen, azért, mert betéteit a bankár arra használja fel, hogy kölcsönt adjon másnak, feltéve természetesen, hogy tudja, hogy betéte likvid, és ő maga is elköltheti, ha úgy akarja. Senki sem tekinti magát jótét léleknek akkor sem, ha az felel meg kívánságainak, hogy nem hív le összegeket saját bankszámlájáról. Szerény megítélésem szerint az Amerikai Egyesült Államoknak nem lesz semmiféle túlzott követel egyenlege a Klíringunióval szemben, hacsak nem tudja megoldani saját problémáit más módon, és ebben az esetben a Klíringunió által nyújtott lehetőségek időt adnak neki, hogy más megoldást találjon, és ezalatt akadálytalanul fenntartsa exportját.

Véleményem szerint valójában csak két olyan eset van, amely arra vezethet, hogy az Egyesült Államok nagy bancor egyenleget halmozzon fel – az, ha nem képes magas szintű foglalkoztatást fenntartani otthon, vagy ha összeomlik az a vállalkozó szellem és kezdeményezés, ami szükséges ahhoz, hogy beruházza többletét külföldön. Az újabb kori történelem azt mutatja, hogy akkor, ha magas szintű a foglalkoztatás az Egyesült Államokban, olyan nagy az importigénye, és más időkhez képest olyan mértékben csökken az export céljára rendelkezésre álló többlete, hogy nem alakul ki a javára mutató többlet. Csak akkor alakul ki ilyen helyzet, ha nem igényel importot, és ráerőszakolja exportját a világra. Miért indulnának ki amerikai barátaink abból, hogy feltételezik az Egyesült Államok gazdaságának ilyen katasztrofális összeomlását? Mi több, ha vannak átmeneti nehézségek, amelyek megoldására időt igényel, senki sem nyer többet, mint egy hitelező, ha nehézségei nem vezetnek általános visszaesés megindulására, ami azonnal eléri, visszahatás folytán, magát a hitelezőt. Ismétlem, hogy senkitől sem kérjük, hogy adjon akár egyetlen shillinget is, hacsak annyi időre nem, amennyi időre nincs rá szüksége más célból. Lényeges különbség van, úgy vélem, egy likvid bankbetét között, amely bármikor kivehető, és egy intézmény állandó tőkéjéhez való hozzájárulás között.

A nemes lord, Lord Barnby indítványa mind az Egyesült Államok Treasuryjének, mind pedig a White Papernek a javaslataira vonatkozik. Lordságaik [bizonyára] nem várják el tőlem, és nem is lenne helyes, ha hosszasan vizsgálnám és kritizálnám ezeket a javaslatokat, de van néhány megjegyzés, amelyet meg szeretnék tenni. Az egész világ nagy hálával tartozik Mr. Morgenthau-nak és fő asszisztensének, dr. Harry White-nak azért a kezdeményezésért,

amit tettek. Úgy vélem, hogy a közvélemény az Atlanti óceán másik oldalán még nem készült fel annyira az ilyesfajta merész javaslatok fogadására, mint az itteni, de ez nem akadályozta meg, hogy az Egyesült Államok Treasuryje nagymértékben újszerű és messzemenően fontos javaslatokat terjesszen elő. Véleményem szerint a legtöbb kritikus eltúlozza a két terv közti különbséget, noha mindkét terv ugyanabban a szellemi légkörben született meg, és ugyanez a célja. Joggal mondható, hogy az Egyesült Államok Treasuryje az ő új borát próbálta betölteni abba, ami régi tömlőnek látszik, míg a mi tömlőnk és címkéje ugyanannyira új, mint a tartalma, de az új bor mindkettőben ugyanaz.

Voltak, akik játszottak azzal a gondolattal, hogy a brit javaslat szerinti szavazati arány a mi saját érdekeink szerint van elrendezve. Biztosíthatom Lordságaikat, hogy semmi sem állt távolabb elgondolásainktól. A Chancellor of the Exchequer kifejtette a múlt héten a House of Commonsban, hogy nincs semmi ok arra, hogy feltételezzük, hogy az amerikai formula, ha teljes mértékben kifejtik, elfogadhatatlan lesz a számunkra. Biztos, hogy javaslatainknak nem volt sem szándéka, sem lényeges része, hogy szavazati túlsúlyra jussunk e speciális formula használata útján. Ha az [amerikai] tervet alaposan elolvassuk, kitűnik az is, hogy az amerikai tervnek a négyötödös többségre vonatkozó előírása semmiképpen sem vonatkozik minden ügyre, hanem csupán néhány különös jelentőségűre. Azt még meg kell vizsgálni, hogy vajon volt-e bárkinek olyan hátsó gondolata, hogy negatív vétót adjon egy kis csoportnak. [...]

Az amerikai terv azt kívánja meg a tagállamoktól, hogy úgynevezett biztosítékot adjanak overdraftjaik ellenében. Ennek az igénynek biztosan eleget lehet tenni, ha ez szükségesnek látszik, de ez a kérdéses biztosíték csak igen kis mértékben jelent külső biztosítékot arany formájában [...] Azt mondtam, hogy ha ezt hasznosnak gondolják és van rá szükség, nem okoz semmi különösebb problémát. Az amerikai terv maximálni akarja a hitelező országnak azt a kötelezettségét is, hogy pozitív egyenleget tartson és ez ismét egy olyan rendelkezés, amely ugyancsak lehetséges, amennyiben hasznos mindkét terv szerint. Az azonban, hogy mi történik, ha egy hitelező eléri a maximumát, amerikai terv szerint némiképp homályos. A legcsekélyebb kétségem sincs a felőle, hogy a két terv szintézise lehetséges. [...]

Ezek a javaslatok nem írnak le mindent, hanem csak az első fejezetet. Mindazonáltal megadják a kezdetet ahhoz, hogy kialakítsunk egy olyan struktúrát, amely nélkül nem hozhatók létre vagy nem illeszthetők be más intézkedések. Azt is elmondom Lordságaik közül azoknak – és sokan vannak ilyenek –, akik már évek óta nagy érdeklődést tanúsítanak a kormányzat nemzetközi formái iránt, hogy mi itt egy nem jelentéktelen esszét mutattunk be a gazdasági ügyek nemzetközi kormányzatának olyan új módszereiről, amelyek a jövőt jobba tehetik, mint amilyen a múlt volt. Egyik terv sem próbál elleplezni önző motívumokat. Ezzel a két tervvel a mi két nagy nemzetünk Treasuryje közös céllal és egy közös terv igaz reményével lép a világ elé. Ez az a terület, ahol már csupán az egészséges gondolkodás is valami hasznosat tehet az emberek fiai anyagi gondjainak enyhítésére.

2. függelék

Keynes beszéde a Lordok Házában

A Nemzetközi Valutaalap, 1944. május 23.

Lordjaim, majdnem pontosan egy év telt el az óta, hogy megvitattuk Lordságaik házában a Klíringunióra vonatkozó javaslatokat. Remélem, hogy meg tudom győzni Lordságaikat arról, hogy ezt az évet nem töltöttük el rosszul. Valóban voltak az elegancia, a világosság és a logika olyan elemei a Klíringunió tervében, amelyek eltűntek. Ez, legalábbis számomra, nagyon sajnálatos. Ennek folytán nincs többé szükség egy újszerű nemzetközi pénzügyi egységre. Lordságaik emlékezni fognak arra, hogy milyen kevésbé szerette bármelyikünk a javasolt nevet, bancor, unitas, delfin, besant, daric, és az ég tudja, hogy még mi. Lordságaik közül többen is voltak olyan kedvesek, hogy csatalakoztak valamilyen jobb név kereséséhez. Felidézem egy vidéki plébánia történetét a múlt századból, ahol az volt a szokás, hogy bibliai nevet adjanak gyermekeinek – Ámosz, Ezékiel, Abdiás stb. Ezután szükség volt arra, hogy nevet adjanak egy kutyának, és az Írásokban való hosszú kutatás után a kutyát „Moreover”-nek nevezték el. Mi nem jutottunk el egy ilyen szerencsés megoldásra, aminek az lett az eredménye, ami lett, hogy ez a kutya meghalt. Nem kell nagyon sajnálnunk a kutya elvesztését, habár még mindig úgy gondolom, hogy igen nemes állat volt, amely a gondolatok vegyes házasságából született. Mégis, amint ez néha megtörténik, ez a vegyes eredetű kutya erősebb és szolgálatkézsőbb lény lesz, és nem lesz kevésbé lojális és hűséges lesz alkalmas azoknak a céloknak a szolgálatára, amire létrehozták.

Egy új tervet ajánlok elfogadásra Lordságaiknak, amely számos fontos szempontból (amelyekre a későbbiekben térek vissza) lényeges mértékben múlja felül mindkét szülőjét. Szeretem ezt az új tervet, és azt hiszem, hogy javunkra fog szolgálni. Lordságaik aligha kívánják tölem azt, hogy túl sokat foglalkozzam a technikai részletekkel. A rendelkezésemre álló időt akkor használom fel a legjobban, ha megvizsgálom azokat a nagyobb előnyöket, amelyeket ez az ország remélhet ettől a tervtől, és azt is, hogy vajon vannak-e megfelelő biztosítékok az esetleges hátrányokkal szemben. Úgy kerülünk ki ebből a háborúból, hogy szilárdabb győzelmet arattunk ellenfeleink felett, tartósabb barátságot [építettünk ki] szövetségeseinkkel, és mélyebb tiszteletet [szereztünk] a világ egészétől, mint talán történelmünk bármely más idejében. A győzelmet, a barátságot és a tiszteletet azért tudjuk majd megszerezni, mert, a bátortalan kezdetek ellenére, feláldoztuk a jövőre vonatkozó összes elővigyázatosságot az azonnal erő [megszerzése és megnövelése] érdekében, olyan fanatikus módon egyetlen célra törve, amire alig van más példa. Ennek teljes árát azonban még ezután kell megfizetnünk. Azt szeretném, ha ezt [ez után] még jobban értékelnék ebben az országban, mint eddig. Azzal, hogy úgy viseltük ezt a háborút, hogy nem számoltunk összes végső költségével – az Egyesült Nemzetek közül egyedül mi –, a más országokkal szembeni ez utáni eladósodottság olyan súlyával terheltük meg magunkat, amelynek terhe alatt rogyadozni fogunk. A közös ügyért már eddig is megadtuk mindazt, sőt annál is többet, mint amit megadhattunk. Ebből az következik, hogy úgy kell megvizsgálunk minden pénzügyi tervet, hogy biztosak legyünk abban, hogy segíteni fog minket terheink viselésében, és nem ad hozzá terheinkhez. Nincs senki, aki mélyebben meg lenne győződve erről, mint én. Ezért nem panaszkodom amiatt, hogy azok, akik számára e terv részletei újak és súlyosak, aggódó figyelemmel vizsgálják meg ezeket [a kéréseket].

Mik tehát azok a nagyobb előnyök, amelyeket ettől a tervtől ennek az országnak a javára várok? Mindenekelőtt azt, hogy egyértelműen elismerik, és egyetértenek azzal, hogy a háború

utáni átmeneti időszakban, amelyről nem tudjuk, hogy meddig tart, jogosultak vagyunk fenntartani a háborús időnek mindazokat a korlátozásait és speciális megállapodásait a sterling övezettel és másokkal, amelyek hasznosak a számunkra, anélkül hogy kritika érhetne minket azért, hogy azokkal az általános kötelezettségekkel ellentétesen járunk el, amelyeket vállaltunk. Ennek a biztosítéknak a birtokában állíthatjuk fel terveinket a háborút követő legnehezebb napokra, tudva, hogy hol állunk, és annak veszélye nélkül, hogy támadásra adunk alapot. Ez nagy nyereség – és egyike azoknak a szempontoknak, amelyek tekintetében az új terv nagymértékben felülmúlja mindegyik elődjét, amelyek nem tartalmaztak ilyen világos formában semmiféle hasonló biztosítékot.

Másodszor, ha túl leszünk ezen az időszakon, és ismét eléggé erősek leszünk ahhoz, hogy megéljünk, évről évre, saját erőnkől, azt várhatjuk, hogy a nemzeti valuták olyan világgal leszünk kereskedelmi kapcsolatban, amelyek egymás között konvertibilisek. Egy olyan nagy külkereskedelmi forgalmat lebonyolító ország számára, mint amilyen a mienk, ez a teljes prosperitás nélkülözhetetlen előfeltétele. Magának a fontsterlingnek, megfelelő időben és a legnyilvánvalóbb módon újra teljes mértékben konvertibilisnek kell lennie. E nélkül London szükségképpen elvesztené nemzetközi pozícióját, és összeomlanának megállapodásaink, mindenekelőtt azok, amelyek a sterlingövezetre vonatkoznak. Képzeljük el bilaterális és cserekereskedelmi megoldások egy olyan rendszerét, amelyben senki, akinek fontsterlingje van, nem tudja, hogy mit is tehet vele. Annak feltételezése, hogy ez a legjobb eszköz arra, hogy arra vegyük rá a domíniumokat, hogy Londonra építsék fel pénzügyi rendszerüket, szerintem közel áll az örültséghez. Ennek, mint a Kis Anglia technikájának, amit a végső szükség esetén alkalmazhatnánk, ha minden más lehetetlennek bizonyulna, és ami egy kis és autarkíába szorított országot jelentene, amelynek önmagát kellene fenntartania egy rideg és barátságtalan világban, még lehetne értelme. Azoknak azonban, akik így beszélnek, azt remélve, hogy a Brit Birodalom többi része ilyen módon képzelel el jövőjét, és megszakítja kereskedelmi kapcsolatait a világ egészével, igencsak csekély fogalmuk van arról, hogy hogyan is nőtt nagyra ez a birodalom, és milyen eszközökkel lehet fenntartani.

Ez a nemzetközi terv tehát messze áll attól, hogy veszélyeztetné azt a hosszú idő óta fennálló tradíciót, hogy a Birodalom legtöbb országa és sok más ország is Londonra építse fel pénzügyi rendszerét. Ez a terv, véleményem szerint [és éppen ellenkezőleg] nélkülözhetetlen eszköze e hagyomány fenntartásának. [Tekintettel arra, hogy] mennyire lecsökkentek saját erőforrásaink, és mennyire meg vannak terhelve [adóssággal], csak egy olyan fontsterlingbe vetett bizalom tartható fenn, amely szilárdan be van ágyazva a nemzetközi rendszerbe. Ennek folytán még az átmeneti időben is arra kell törekednünk, reményeim szerint folyamatosan, hogy kialakuljon az a rendszer, amelyen belül a font sterling olyan gyorsan lesz szabadon elérhető, amilyen gyorsan ezt meg tudjuk tenni. Ha viszont az a célunk, mint ahogy annak kell lennie, hogy a font korlátozás nélkül átváltható legyen más valutákra, akkor külkereskedelmi szempontból nyilván az az előnyös a számunkra, ha ugyanez a helyzet máshol, tehát ha eladjuk exportunkat az egyik országban, akkor [az ebből származó] bevételeinket szabadon elkölthetjük bármely másikkban. Számunkra különösképpen nagy előny, ha a világ más országai beleegyeznek abba, hogy tartózkodnak azoktól a diszkriminatív valutáris gyakorlatoktól, amelyeket mi magunk sohasem alkalmaztunk békeidőben, és amelyektől kereskedőinknek a nem is olyan távoli múltban olyan nagy hátrányokat kellett elszenvedniük mások miatt. [...]

Harmadszor, a [nemzetközi] kereskedelem kereteit meg kell olajozni azzal, ami valójában a világ pénzügyi tartalékainak nagymértékű megnövelése, és amelyet, ezen felül, racionális módon osztanak el. A kvóták nem olyan nagyok, mint a Klíringunió esetében lettek volna, és Lord Addison fel is hívta erre a figyelmet. Ennek ellenére lényeges mértékűek és a későbbiekben növelhetők, ha megmutatkozik ennek szükségessége. [A kvóták] teljes mennyisége a világ [egészére] ideiglenesen 2,5 milliárd font. Ebből a mi részünk – saját magunké és a koro-nagyarmatoké, amelyeket, legyen szabad megemlítenem, minden szempontból a brit pénzügyi

rendszer részének tekintenek (ami már önmagában véve is [törekvéseink számunkra] nagyon hasznos elismerése) – 325 millió font, egy olyan összeg, amely megkértszerezheti vagy több mint megkértszerezheti azokat a tartalékainkat, amelyekkel e nélkül rendelkezni az átmeneti időszak végén. [...]

Hangsúlyozom, hogy ez [tehát a tartalékok megnövelése] a kvóták célja. Nem az a céljuk, hogy napi szükségleteinkre használjuk fel akár mi, akár más ország, tehát hogy ebből éljünk az újjáépítési időszakban vagy azután. Az erről való gondoskodás a nemzetközi kooperáció egy másik fejezetébe tartozik, amelyre azonnal rátérek, hacsak nem tántorítanak el, [nagyon is] helytelenül, ennek a kérdésnek [a tárgyalásától]. Az Alap erőforrásaiból lehívható kvóták olyan vastartalékot jelentenek, amely lehetővé teszi, hogy átvészeljünk ilyen- vagy olyanfajta átmeneti nehézségeket. Talán ez a lehető legjobb válaszom Lord Addisonnak azokra a kétségeire, hogy vajon elég nagy-e a kvótánk. Bizonyára nem elég nagy ahhoz, hogy megéljünk belőle az újjáépítési időszak folyamán. De nem is ez a célja. Noha itt további tapasztalatra van szükség, véleményem szerint elég nagy azokra a célokra, amelyek megoldása a feladata.

[A tervnek] egy további előnye is van, amelyre föl szeretném hívni Lordságaik különös figyelmét. A [terv] a nemzetközi fizetések egyensúlyáért viselt felelősség megfelelő részét hárítja a hitelező országokra. Ez az új terv egyik nagysúlyú és kedvező irányú fejleménye. Az amerikaiak, akiket ez valószínűleg a leginkább érint, saját akaratukból és nemes céltól vezetve felajánlottak nekünk egy messzemenő javaslatot arra, hogy védekezni tudjunk a két világháború közti defláció megismétlődésének fő oka ellen. Az ellen tehát, hogy erőforrásokat vonjanak ki a világ többi részéből annak az országnak a javára, amely makacsul sokkal több hitelt vesz fel és sokkal többet exportál, mint amennyi hitelt ad és importál. A terv VI. fejezete szerint minden ország ténylegesen kötelezettséget vállal arra, hogy megakadályozza egy ilyen helyzet újbóli kialakulását azzal, hogy megígéri, hogy ha ilyen helyzet alakulna ki, felmenti a többi országot az alól a kötelezettsége alól, hogy befogadja exportját, vagy ha befogadja, fizessen érte. Nem tudom elképzelni, hogy ez a szankció valaha is érvénybe léphet. A hitelező ország mindig fog lehetőséget találni arra, ha másként nem, hitelnyújtás útján, hogy egyensúlyba hozza elszámolásait, ha saját érdeke ezt parancsolja. A továbbiakban ugyanis nem lesz jogosult arra, hogy úgy hozza egyenesbe számláját, hogy aranyat csikarjon ki a világ többi részéből. [...]

Ötödször, a terv fölállít egy nemzetközi intézményt, amelynek lényeges jogai és kötelezettségei vannak annak érdekében, hogy fenntartsa az ügyek rendezett menetét többek között a valutaárfolyamok kérdésében, amelyek kétirányúak és mindkét felet egyaránt érintik. Ez az intézmény a felelős hatóságok közötti rendszeresen visszatérő tárgyalások [lebonyolításának] helye is lehet azért, hogy el tudjuk oldani azt a nagyszámú előre nem látható problémát, amelyeket a jövő hozhat magával. A nemes lord, Lord Addison, azt kérdezi, hogy hogyan fogják irányítani az Alapot. El kell ismernem, hogy ez még nincs kidolgozva az összes szükséges részlet tekintetében, és hogy ő joggal vetette fel nagy súllyal ezt a problémát. Elég világos azonban három pont, amelyek fontosak lehetnek a számára. Ez egy kormányok közti szervezet, amelyben a központi bankok csak kormányaik eszköze- és ügynökeként jelenhetnek meg. A Brit Birodalom és az Egyesült Államok szavazatinak aránya az előirányzatok szerint megközelítőleg egyenlő. Az irányításnak három lépcsője lesz. Egy szakértői testület, amely teljes időben alkalmazott tisztviselőkből áll, és amely a rutinfeladatokért lesz felelős. Egy kis igazgatótanács, amely meghozza az ügyekkel kapcsolatos összes fontos döntést, a legalapvetőbb kérdésekben a közgyűlés instrukciói szerint. Végül a közgyűlés, amelyben [képviselve van] az összes tagállam, amely ritkábban találkozik, és amelyre a felügyelet tartozik, de nem a végrehajtás. Ez talán valamivel jobb, mint amilyenek látszik.

Itt felsoroltam öt nagy súlyú előnyt. Ezek a javaslatok túlmennek azon, amit, akárcsak rövid idővel ezelőtt bárki el tudott volna képzelni az általános nemzetközi megegyezés lehetséges alapelveként. Ugyan milyen más alternatíva van előttünk, amely ehhez hasonló segítséget vagy, helyesebb kifejezés szerint reményteljesebb lehetőségeket tud kínálni a jövőre vonatkozóan? Nagyon remélem, hogy olyasmit fogunk majd ténylegesen elfogadni, ami nagyon hasonló lesz ehhez a tervhez, eltekintve attól az alternatívától, hogy elvetik ezt a tervet. Nyilatkozhatunk e terv ellen, mindaddig, amíg a megvitatás stádiumában van, éppúgy mondhatjuk, hogy túl messze megy, mint hogy nem megy elég messze, hogy túl merev azért, hogy biztonságos legyen, és hogy túl laza ahhoz, hogy bármit is érjen. Nagyon nagy ostobaság kellene azonban ahhoz, hogy elveszük, sokkal nagyobb ostobaság, mint ami ebben a bölcs, intuitív országban található.

Ezért, mindezekre a számos és lényeges előnyökre való tekintettel elfogadásra ajánlom ezeket a pénzügyi javaslatokat Lordságaiknak. Ennek ellenére, még mielőtt elfogadnák ezeket, bizonyára figyelembe akarják venni, hogy viszonzásképpen feladunk-e bármit, ami lényeges belső ügyeink olyan intézése szempontjából, ahogy ezeket a jövőben rendezni akarjuk. Lordjaim, a háború előtti évek tapasztalatai legtöbbször, noha egyeseket később több határozott következtetésre vezettek. Ezek közül három különösképpen fontos e vita szempontjából. Határozottan azt akarjuk, hogy a font sterling külső [azaz nemzetközi] értéke a jövőben a belföldi politikai döntéseinknek megfelelő belföldi értéknek feleljen meg, és nem fordítva. Másodsor, fenn akarjuk tartani a belföldi kamatlábunk fölötti ellenőrzést, hogy olyan alacsony legyen ahogy megfelel szándékainknak, anélkül, hogy befolyásolná értékét a nemzetközi tőkeforgalom apályai vagy dagályai, vagy a forró pénz menekülése. Harmadszor, noha az a szándékunk, hogy megakadályozzuk a belföldi inflációt, nem akarjuk elfogadni a deflációt a külföldi események diktátumának hatására. Más szavakkal, a leghatározottabban elutasítjuk a jegybanki alapkamat és a hitelrestrikció eszközeinek olyan felhasználását, hogy a munkanélküliség növelése útján kényszerítse ki azt, hogy belföldi gazdaságunk összhangba kerüljön a külső tényezőkkel.

Vajon azok, akik felelősek ezekért a pénzügyi javaslatokért, eléggé gondosan jártak-e el ahhoz, hogy megőrizték ezeket az elveket az esetleges [külső] beavatkozástól? Remélem, hogy lordságaik megbíznak bennem, [és nem tételezik fel rólam,] hogy hátat fordítottam mindannak, amiért [mindig is] harcoltam. Annak a három elvnek a megalapozása, amelyet most fejtettem ki, volt a fő feladatom a legutóbbi húsz évben. Néha majdnem egyedül, a sajtóban közzétett népszerű cikkekben, röpiratokban, a The Timesnak írt levelek tucatjaiban, tankönyvekben és nagyméretű és nehezen olvasható értekezésekben fordítottam arra erőmet, hogy rábeszéljem honfitársaimat és a világ egészét, hogy változtassák meg tradicionális doktrínáikat, és helyesebb gondolkodásra térve át, számolják fel a munkanélküliség átkát. Nem én voltam-e, aki, amikor a mai képrombólók közül sokan még az aranyborjú imádói voltak, aki leírtam, hogy: „Az arany barbár relikvia”? Olyan hűtlen, olyan feledékeny, olyan szenilis lennék, hogy éppen ezeknek az eszméknek a győzelme idején, amikor ez a gondolkozásmód áttörővé válik, [legyek hűtlen ehhez]. Amikor a kormányok, a parlamentek, a bankok, a sajtó, a közvélemény és végül még a közgazdászok is elfogadják az új tantételeket, akkor én vállalnám, hogy segítek új láncokat kovácsolni azért, hogy a régi börtön földalatti kamráiba bezárva tartsuk magunkat foglyokként? Remélem, lordjaim, hogy nem hiszek el ezt.

Legyen szabad először az itt felmerülő két kérdés közül a kevésbé fontossal foglalkoznom. Azzal, hogy mekkora lehetőségünk van a belföldi kamatláb szabályozására annak érdekében, hogy fenn tudjuk tartani az olcsó pénz [politikáját]. A terv, nem csupán a átmenet elemeként hanem tartós rendelkezésként explicit módon megadja minden tagországnak azt a jogot, hogy ellenőrizze a teljes tőkeforgalmat. Ami valaha eretnokség volt, az ma ortodoxia. Saját véleményem szerint azok az országok, amelyek élnek ezzel a joggal, szükségesnek tarthatják, hogy megvizsgálják az összes tranzakciót azért, hogy megakadályozzák a tőkeforgalom

szabályozásának kijátszását. Feltétezve, hogy az ártalmatlan, folyó tranzakciókat keresztülengedik, semmi olyasmi sincs a tervben, ami megakadályozná ezt. Valójában [a terv] ezt még bátorítja is. Ebből az következik, hogy az a jogunk, hogy ellenőrizzük a belföldi tőkepiacot, szilárdabb alapokon nyugszik, mint ezt megelőzően bármikor, és ezt formálisan is elfogadták, mint az általánosan elfogadott nemzetközi megállapodások integráns részét.

Legutóbb azonban az a kérdés kapta a legnagyobb figyelmet, hogy vajon visszatérünk-e a régi aranyvaluta-rendszer hibáihoz, amelyektől való megszabadulásról oly helyesen megtanultuk, hogy nagyra értékeljük. Ha van bármilyen autoritásom arra, hogy megmondjam, hogy mi az aranyvaluta rendszer lényege és jelentése, és mi nem, akkor azt merem mondani, hogy ez a terv [a aranyvaluta-rendszer] a valóságos ellentéte. A tervnek az aranyhoz való viszonya valójában nagyon közel áll azokhoz a javaslatokhoz, amelyeket hiába támogattam, mint a helyes alternatívát, amikor keményen elleneztem ennek az országnak az aranyhoz való visszatérését. Az aranyvaluta-rendszer, ahogy én értelmezem, olyan rendszert jelent, amelybe a nemzeti valuta külső értéke szorosan hozzá van kötve egy fix arany mennyiséghez, amely kapcsolat tisztességes módon csak *force majeure* esetén szakítható meg. [Az aranyvaluta-rendszer] olyan monetáris politikát követel meg, amelynek értelmében a belföldi valuta belföldi értékének meg kell felelnie aranyban rögzített külső értékének. Ha viszont az aranyat csupán kényelmes közös nevezőként használjuk fel, amelynek segítségével a nemzeti valuták relatív értékei – amelyek szabadon megváltoztathatók – időről időre kifejezhetők, akkor az nyilvánvaló módon valami egészen más.

Nemes barátom, Lord Addison azt kérdezi, hogy ki állapítja az arany értékét. Ha, amint feltételezem, az arany fontsterlingben kifejezett értékére gondol, akkor mi magunk vagyunk azok, akik megállítják kiinduló értékét az Alappal lebonyolított konzultáció alapján. [Ezt követően] értéke bármikor megváltoztatható, 10 százaléknál nagyobb megváltoztatásához azonban szükség van az Alap hozzájárulására igényli. [Az Alap] nem tagadhatja meg hozzájárulását, ha belföldi gazdaságunk megkívánja [ezt a változtatást]. Az aranyra kell lennie *valami-féle* árának, és mindaddig, amíg az aranyat monetáris tartalékként használják, az a leghelyesebb, ha az egyes országokban a valuták mindenkor egymás közti értékaránya és az arany viszonylagos értéke megegyezik egymással. Ennek egyetlen alternatívája az arany teljes demonetizálása lenne. Nincs tudomásom arról, hogy ezt bárki is javasolta volna. A józan ész [azt diktálja], és a dolgok jelenlegi állása [azt diktálja], hogy ezek az ügyek [maradjanak úgy, ahogy] ma vannak, és továbbra is használjuk fel az aranyat és presztízsét, mint a nemzetközi elszámolások rendezésének eszközét. Az arany demonetizálása nyilvánvaló módon súlyosan kifogásolható lenne a Brit Birodalom és a Szovjetunió, mint legfőbb termelői, valamint az Egyesült Államok és a nyugati szövetségesei, mint legfőbb birtokosai számára. Van valaki, aki vitatja ezt? Másrészt ebben az országban már detronizáltuk az aranyat, mint fix értékeműt. A terve nem csupán megerősíti ezt a detronizálást, hanem alátámasztja ezt azért, hogy határozottan kimondja, hogy az Alap kötelessége bármely valuta aranyban kifejezett értékének a megváltoztatása, ha kimutatható, hogy ez az egyensúly [fenntartását vagy helyreállítását] szolgálja.

A terv tehát ebből a szempontból valójában egy nemzetközi instrumentum korszakalkotó változását vezeti be, aminek célja egészséges és ortodox elvek rögzítése. [A terv] tehát, annak az elvnek a fenntartása helyett, hogy egy nemzeti valuta belső értékének meg kell felelnie egy előre előírt *de jure* külső értéknek, úgy rendelkezik, hogy meg kell változtatni külső értékét, ha szükség van erre ahhoz, hogy megfeleljen annak a bármilyen *de facto* belföldi értéknek, amelyet a belföldi [gazdaság]politika határoz meg, és amely nem függ az Alap véleményétől. Az Alapnak, ezzel ellentétben, az a kötelessége, hogy hagyja jóvá azokat a változásokat, amelyeknek ez a hatásuk. Ezért mondom azt, hogy ezek a javaslatok az aranyvaluta-rendszer kifejezett ellentétei. Ezek nemzetközi megállapodással rögzítik az új doktrína lényegét, és így

messze kerülnek a régi ortodoxiától. Ha ezt olyan formában teszik meg, hogy ez a lehető legkevésbé legyen sértő a korábbi hit [képviselői] számára, kell-e panaszkodnunk?

Nem, Lordjaim, ezeknek a javaslatoknak az elfogadásra ajánlásával nem törölök ki egyetlen korábban már megírt oldalt sem. [Éppen ellenkezőleg], megkísérlem, hogy elősegítsem egy új oldal megírását. A közvéleményt ma már [sikerült] áttéríteni a belföldi politika egy új modelljére, és én azt hiszem, hogy sokkal jobb modelljére. Ezt a csatát lényegében véve megnyertük. De maradt még egy nem kevésbé nehéz feladat, mégpedig az, hogy hogyan hozzuk létre azokat a nemzetközi körülményeket, amelyek között megfelelőképpen elhelyezkedhet az új belföldi [gazdaság]politikai [irányvonal]. Ennek folytán mindenekelőtt azért kell helyeselni ezeket a javaslatokat, mert kialakítják azokat a nemzetközi kereteket, amelyek közé megfelelőképpen elhelyezhetők a teljes foglalkoztatás politikájához kapcsolódó új eszmék és új technikák.

Nemes barátom, Lord Bennett, azt kérdezte a múlt héten, hogy mik a szakértők elképzelései a nemzetközi megállapodás további szakaszait illetően. Nem hiszem, hogy ezeknek az alapoknak a helyessége nagymértékben függ a szuperstruktúra részleteitől. Ha bölcsen oldjuk meg az ezután megvitatandó problémákat, akkor ezzel könnyebbé tesszük a Monetáris Alap feladatát. Ha viszont kisebb támogatást kapunk más intézkedésektől, mint ahogy ezt most reméljük, akkor még inkább szükségessé válik egy megállapodás szerinti mechanizmus létrehozása a monetáris oldal korrekciójára. Meg vagyok győződve arról, hogy ez nem olyan eset, amikor a szekeret a ló elé tesszük. Nagyon valószínűtlennek tartom, hogy a jövőbeli kereskedelmi politika teljesebb ismerete szükségessé teszi, hogy megváltoztassuk azoknak a javaslatoknak bármely tételét, amelyek most vannak Lordságaik háza előtt. De ha a nemes Viscount úgy véli, hogy ezeket a javaslatokat ki kell egészíteni más irányúakkal, akkor senki sem érthet vele jobban egyet, mint én. Különösképpen sürgős [feladat], hogy megállapodásra jusunk egy Nemzetközi Beruházási Intézmény felállítását illetően, amelynek pénzügyi alapokat kellene biztosítani az újjáépítésre és az azt követő [feladatokra]. Éppen azért, mert olyan sok a teendő a gazdasági kérdésekben való nemzetközi együttműködés terén, végzetes lenne, ha hátráltatnánk ezt a kísérletet, vagy ha lekicsinylő, gyanakvó vagy cinikus módon fogadnánk.

A nemes lord, Lord Addison, felhívta Lordságaik figyelmét arra a meglepő kijelentésre, melyet Mr. Hull az Egyesült Államok National Foreign Trade Weekjével kapcsolatban tett, és nagyon örülök, hogy megtette ezt. Ez a kijelentés azért fontos, mert megmutatja, hogy az Egyesült Államok kormányának a politikai és a gazdasági előkészületek különböző elemeivel kapcsolatos politikája összefüggő egésznek alkot. Biztos vagyok abban, hogy a mi országunk népe ugyanazon a véleményen van, mint Mr. Hull, és teljes mértékben bízom abban, hogy ő a maga részéről arra fog törekedni, hogy a részleteket pártatlanul és nagyvonalú módon oldja meg. Ha az amerikai és a brit Treasuryk szakértői nagyobb lelkesedéssel, világosabb célkitűzéssel, és úgy vélem, nagyobb sikerrel bonyolították le a vitákat a pénzügyi [kérdésekről], mint ahogy ez lehetségesnek bizonyult más kapcsolódó ügyekben, akkor van-e okunk arra, hogy visszatartsuk őket? Ha viszont az az általános meggyőződés, és azt hiszem, hogy az, hogy a többi ügy megvitatását meg kel gyorsítani, hogy így teljes képünk legyen [mindenről], akkor remélem, hogy Lordságaik a leghatározottabb módon fogják érvényesíteni ezt a következtetést. Én a magam részéről sosem tételeztem fel, hogy végső rendezés [elérése esetén] a monetáris javaslatok egymagukban fognak szerepelni.

Azzal a megjegyzéssel szeretném lezárni az ebben a vitában való részvételemet, hogy hangsúlyozzam annak fontosságát, hogy folytassuk a gazdasági téren [létrehozandó] nemzetközi megegyezés létrehozására irányuló erőfeszítéseinket. Azok a javaslatok, amelyek Lordságaik előtt vannak, sok elme együttműködésének eredményei és sok nemzet szakértői kollektív bölcsességének gyümölcsei. A múlt évben sok napot és hetet töltöttem el ez az ország, a domíniumok, európai szövetségeink és az Egyesült Államok szakértőinek társaságában. A

múltbeli tapasztalatok fényében megerősíthetem, hogy ezek a viták kivétel nélkül példát szolgáltatottak arra, hogy milyeneknek kell lenniük az ilyen összejöveteleknek – tárgyilagosak voltak, megértők, idővesztés és szenvedélyesség nélkül [zajlottak le]. Fel merek szólalni a sokszor támadott, úgynevezett szakértők mellett. Még azt is meg merészelem tenni, hogy kedvőbben nyilatkozzam róluk, mint a politikusokról, anélkül, hogy bármi tiszteletlent akarnék mondani ez utóbbiakról. Az igazság közös szeretete, amely a tudományos gondolkozásmódból ered, a legszorosabb kötelék a különböző országok képviselői között.

Azt szeretném, ha levonhatnám az anonimitás fátylát azokról, és meg szeretném adni, ami megilleti azokat, akik tagjai voltak annak a csoportnak, amely a leginkább tiszteletreméltó mindazok közül, amelyekhez valaha is közöm volt. [Ez a csoport] a világ nemzeteinek felől tevődött össze, akiknek hosszas és nehéz konzultációiból, amelyben mindegyikük [kötelessége volt] saját érdekeik védelme, végül is kialakult, amint ezt mindannyian tudjuk és mindannyian szívünk mélyében érezzük, egy testvéri közösség. Különös hálám szeretném kifejezésre juttatni az Egyesült Államok Treasury, State Department és Federal Reserve Board in Washington képviselőinek, akiknek őszinte és készséges megértése mások nehézségei iránt, és akiknek egy jobb nemzeti rend iránti idealista és lankadatlan törekvése tette lehetővé az egyetértés ilyen nagy mértékét. Ezt az így eltöltött évet minden szempontból nagyon nagy örömmel zártam le, minden korábbi reményemen és várakozásomon túlmenő, a nemzetek közti igazságos, méltányos és gyakorlatias gazdasági megállapodások lehetőségét illető örömteli elvárással.

Ne bátortalanítsanak el minket. Talán most helyezzük el az első téglát, és még ha ez színtelen is, egy nagy építményé. Ha az lenne a szándékunk, hogy vonuljunk vissza a nemzetközi együttműködéstől, és egy ettől teljesen különböző eszmerendszert kövessünk, akkor annál jobb, minél hamarabb tesszük meg ezt. Azt hiszem azonban, hogy csak egy törpe kisebbség akarja ezt, és én a magam részéről meg vagyok győződve arról, hogy ezen az úton nem maradhatunk meg nagyhatalomnak és egy Commonwealth anyjának. Ha viszont nem ez a szándékunk, akkor szabadítsuk meg gondolkodásunkat a túlzott aggodalmaktól és gyanakvásoktól, és lépünk előre, feltétlenül óvatosan, de azzal a szándékkal, hogy jussunk megállapodásra.

3. függelék

Keynes záróbeszéde a Bretton Woods-i konferencián

A záróhatározat elfogadása, 1944. július 22.

Elnök Úr!

Nagy megtiszteltetés jelének tekintem azt a felkérést, hogy javasoljam a záróhatározat (Final Act) elfogadását ennek a hosszú idők emlékezetére méltó konferenciának.

Elnök Úr, mi, ennek a konferenciának a delegátusai megkíséreltük, hogy valami olyat tegyünk, amit nehéz megtenni [...]. Az volt a feladatunk, hogy találjunk olyan közös mértéket, közös standardet, közös szabályt, amely mindenkire alkalmazható anélkül, hogy terhes legyen bárkinek. [...] És legyen szabad azt mondanom, Elnök úr, hogy az Ön bölcs és szíves irányításával sikeresek voltunk. A nemzetközi konferenciáknak nincs jó hírük. Biztos vagyok abban, hogy emberemlékezet óta semmiféle hasonló konferencia sem hozott létre ennyi világos és megalapozott eredményt. Ezt nem utolsó sorban Harry White nyugodt természetével és humorral csillapított határtalan akarátának és energiájának köszönhetjük. [...] És ami engem illet, különös elismeréssel szeretnék adózni jogászaiknak, annál is inkább, mert be kell vallanom, hogy, általánosságban szólva, nem szeretem a jogászokat. Köztudott rólam, hogy elpanaszoltam, hogy – ennek a jogászok által utalt országnak a viszonyai alapján ítélve – a *Mayflowernek*, amikor kihajózott Plymouthból, tömve kellett lennie jogászokkal. [...]

Elnök Úr, ezen az estén döntő ponthoz érkeztünk el, de ez csak a kezdet. Úgy kell elmenünk innen, mint misszionáriusoknak, akiket buzgalom és a hit tölt el. Mi eladtuk mindent önmaguknak, de még rá kell beszélnünk ugyanerre a világ egészét.

Be kell vallanom, hogy engem nagymértékben bátorít az a kritikus, szkeptikus sőt gunyos szellem, amellyel a külvilág figyelte és fogadta tárgyalásainkat. Mennyivel jobb, ha elképzeléseink kezdődnek csalódottsággal, mint ha végződnek ezzel! Talán túl közel vagyunk ahhoz művünkhöz, hogy tisztán láthatnánk a körvonalait. De remélem, hogy amikor kritikusaik és szkeptikusaik alaposabban megvizsgálják ezeket az elképzeléseket, ezek sokkal jobbnak fognak bizonyulni, mint ahogy feltételezték. [...] Végül, talán valami annál sokkal fontosabbat értünk el itt Bretton Woodsban, mint ami megjelenik ebben a Zárónyilatkozatban. Megmutattuk, hogy 44 nemzet összejövele képes arra, hogy barátságban és töretlen egyetértésben dolgozzon együtt egy konstruktív feladaton. [...]

Keynes nyilatkozata a BBC Híradójában

A záróhatározat jelentősége, 1944. augusztus

[...] Aligha túlozhatok, amikor azokat a hatalmas előnyöket tárgyalom, amelyek ebből a nagy vállalkozásból eredhetnek. Erőforrások állnak majd a rendelkezésünkre, hogy újjáépítsük a felszabadított területeket. Vásárlóerő áll majd a rendelkezésünkre ahhoz, hogy megvegyük azokat a termékeket, amelyek megtermelésére képesek ez országok azért, hogy kielégítsék a keresletet. Hatalmas erő lesz majd elérhető, hogy fenn lehessen tartani a fizetési mérleg egyensúlyát az adós és a hitelező országok között. Még sohasem volt ennyire messzemenő és ilyen méretű elgondolás arra, hogy foglalkoztatást teremtsen most, és növelje a produktivitást

a jövőben. Nyugodtan dolgoztunk New Hampshire hús erdei és hegyei között, és azt hiszem, hogy a világ még most sem ismeri föl, hogy milyen hatalmas dolog is az, amit létrehoztunk.

4. függelék

Keynes előterjesztése a Pénzügyminisztériumban

Nemzetközi pénzügyi kilátásaink, 1945. augusztus 13.

3. Úgy áll a helyzet, hogy a japán háború vége után a rendelkezésünkre álló [pénzügyi] segélyforrások többé-kevésbé hirtelen kiszáradása szinte kétségbeejtő vészhelyzetet fog okozni számunkra, hacsak nem találunk valami más átmeneti segélyforrást, amelyik átsegít bennünket addig, amíg lélegzetet tudunk venni – és ez a vészhelyzet sokkal rosszabb, mint ahogy azt legtöbben, még a Kormány [illetékes] minisztériumaiban is mindmáig feltételezték.

4. Az [eddig rendelkezésünkre álló] pénzügyi támogatásnak három forrása volt: (a) a lend lease az Egyesült Államokból; (b) a mutual aid Kanadából; (c) (a háború előtti tőkejavaink eladásával kiegészített) hitelek a sterlingövezetből és néhány más, elsősorban latin-amerikai országból (amely országok nem tartoznak ugyan a sterlingövezethez, de speciális megállapodásokat kötöttek vele).

5. Ebben az évben, 1945-ben ezek a források lehetővé tették számunkra, hogy 2100 millió fonttal többet költünk jövedelmünknel (az alábbi számítások szerint, amelyek feltételezik, hogy a lend lease és a mutual aid a jelenlegi szinten folytatódik 1945 végéig).

	<i>Millió £</i>		<i>Millió £</i>
Import hadfelszerelés nélkül	1,250	Export	350
A lend lease és a mutual aid keretében kapott hadfelszerelés	850	Nettó láthatatlan jövedelem és egyéb visszafizetések stb.	100
Egyéb külföldi közületi kiadás	800	Kormányzati bevételek az U.S.-tól és a domíniumoktól a haderejükkel és hadfelszerelésükkel kapcsolatban	350
Összes külföldi kiadás	2,900	Összes külföldi bevétel	800
		Deficit	2,100
			2,900

16. Az 1946. évi deficit 950 millió fontra tehető, [az 1947-1979 évre pedig a következő becslés állítható fel:]

	<i>Millió £</i>						
	Import	Kormányzati kiadások külföldön	Összesen	Export	Nettó láthatatlan jövedelem	Összesen	Deficit
1947	1,400	250	1,650	1,000	100	1,100	550
1948	1,400	200	1,600	1,300	100	1,400	200
1949	1,450	150	1,600	1,450	150	1,600	Semmi

Hangsúlyozni kell, hogy az import csak szigorú szabályozással tartható ezen a szinten.

19. Elkerülhetetlen az a következtetés, hogy nincs más forrás, amiből kellő összegeket szerezhethünk ahhoz, hogy azon a szinten éljünk és költünk, ahogy ezt elképzeltük, mint az Egyesült Államok. [...] Az tehát a következtetés, már amennyiben bármilyen határozott következtetés építhető fel az ennyire hiányos anyagokra, hogy lesz egy 5 milliárd dolláros nagyságrendű deficitünk, amelyet nem fedezhetünk más forrásból, mint az Egyesült Államoktól.

26. Még ha feltételezzük is, hogy kielégítő sikert érünk el exportunk gyors növelése és külföldi kormányzati kiadásaink csökkentése terén, még mindig marad egy öt milliárd dollár nagyságrendű segély, amelyet az Egyesült Államoktól kell kérnünk. Minden okunk megvan annak feltételezésére, hogy az amerikai kormánynak azok a tagjai, akik ismerik pénzügyi helyzetünket, már most tudják, hogy segítség nélkül járhatatlan útra kerülünk. [...] Ez azonban nem jelenti azt, hogy ne lennének megoldhatók a feltételekkel kapcsolatos nehéz és kínos problémák. A felmerülő fő kérdések előreláthatólag a következők.

(a) [Az amerikaiak] azt fogják óhajtani, hogy [a segély] *hitelnek* minősüljön. Ha ez a törlesztési feltételekbe foglalt kamat fizetését jelenti, akkor ez olyasvalami, amit nem vállalhatunk el már meglévő kötelezettségeinken túlmenően úgy, hogy bízhatunk abban, hogy eljlesíteni tudjuk kötelezettségeinket. Ez annak megisméltése lenne, ami a legutóbbi háború után történt, és további megaláztatásra, valamint angol-amerikai súrlódásokra vezetne. Ezzel szemben határozott ellenállást kell tanúsítanunk. Ha azonban a *hitel* kifejezés nem több mint az ajándékként adott támogatás leplezése, akkor ez más kérdés.

(b) Az amerikaiak majdnem biztosan ragaszkodni fognak ahhoz, hogy fogadjuk el a nemzetközi pénzügyi és kereskedelmi politikának azokat a fő vonalait, amelyek mellett elkötelezték magukat. Lehetséges azonban, hogy mérséklelet fognak tanúsítani, és be fogják látni, hogy méltánytalan dolog a pénzügyi presszió alkalmazása azért, hogy ránk kényszerítsék azt, amiről azt hisszük, hogy nagyon hátrányos a számunkra. A leghatékonyabb érv, amit felhasználhatunk azért, hogy megkapjuk a kívánt segítséget, az, hogy gazdasági téren csak ennek felhasználásával lehetünk képesek arra, hogy a diszkrimináció elkerülésének alapelve alapján vállaljuk gazdasági téren a nemzetközi kooperációt. Nem szabad törekednünk arra, hogy ne teljesítsük a Mutual Aid Agreement VII. szakasza szerinti kötelezettségeinket, hanem inkább azt kell kérnünk, hogy kapjuk meg azt az anyagi alapot, amely nélkül nem tudunk ennek eleget tenni. [...]

27. Nem szabad túl sokat építenünk az amerikai kormány azon tagjainak szimpátiájára és megértésére, akikkel kapcsolatban állunk. Nehéz és valószínűleg teljesíthetetlen feladat lesz, hogy egy [számunkra] kielégítő elfogadható tervet fogadtassanak el a Kongresszussal és az amerikai néppel, ők ugyanis nincsenek tisztában a mi ügyünk mellett szóló súlyos érvekkel, és valószínűleg sohasem fogják megérteni ezeket, még ha ezek az érvek nemcsak a mi javunkra szólnak is, hanem az Egyesült Államok és az egész világ javára. A mi minisztereink most akkor járnak el helyesen, ha feltételezik, hogy nincs kilátásban semmiféle olyan megoldás, amely teljes mértékben elfogadható a számunkra, és mindaddig, amíg nincs kilátás ilyen megállapodásra, a Lend Lease küszöbön álló megszűnése folytán gyakorlatilag csődhelyzetben vagyunk, és népünk reményeinek nincs [semmiféle] anyagi alapja.

28. Úgy látszik tehát, hogy három feltételnek kell eleget tennünk, ami nélkül semmi reményünk nincs arra, hogy megmeneküljünk attól, amit túlzás nélkül pénzügyi Dunkerque-nek nevezhetünk. Ezek a feltételek a következők.

- (a) intenzív koncentráció az export növelésére;
- (b) külföldi kiadásaink drasztikus és azonnali csökkentése;
- (c) lényeges segítség az Egyesült Államoktól általunk elfogadható feltételekkel.

E a célok csak a legnagyobb merészség, rámenősség és tapintat kombinációjával érhetők el.

1945. augusztus 13.

Keynes

5. függelék

Keynes beszéde a Lordok Hátában

Az angol-amerikai hitelmegállapodás, 1945. december 18.

Lordjaim, két nap Westminsterben elég ahhoz, hogy megmutassa nekünk azt a hatalmas távolságot, amely elválaszt minket a washingtoni klímától. Ez sokkal több, annál, mint ami az észak-atlanti óceán téli szele és az a kissé túlértékelt Golf-áram, habár ez önmagában elég ahhoz, hogy ködbe és nyirokba borítson mindent, ami úton van az egyik féltekéről a másikra. Eleve látnunk kell, hogy nincs senki, aki együttérzéssel és megértéssel fogadná ezeknek a tárgyalásoknak az eredményét, hacsak nem tudja, legalább egy bizonyos mértékig, megérteni a másik oldal indítékait és céljait. Azt hiszem, érdemes ennek a szempontnak szentelnem annak egy részét, amit most mondani akarok. Mennyire nehéz a nemzetek számára, hogy megértsék egymást, még akkor is, ha meg is van az az előnye, hogy ugyanazt a nyelvet beszélik. Mennyire másnak tűnik ugyanaz Washingtonban, mint Londonban, és milyen könnyen érti félre az egyik a másiknak a nehézségeit, valamint azt a reális célt, amely mindegyiknek a megoldásra való törekvésében rejlik. Amint erre a Foreign Secretary rámutatott, mindenki beszél ugyan a nemzetközi együttműködésről, de milyen kevés büszkeséggel, türelemmel és jódozattal hajlandó közelíteni valaki ehhez, ha rá kell térni a konkrét kérdésekre.

Amikor legutóbb módon volt arra, hogy foglalkozzam a Bretton Woods-i tervvel Lordságaik házában, ez a terv még egymagában állott, és nem volt világos a kapcsolata a háború utáni politika egészével. Ez volt az oka annak, hogy nem tudtam könnyen választ adni a kritikai megjegyzésekre. Mindaz, amit válaszként mondhattam, az volt, hogy nem szándékunk, hogy ez a terv egymagában álljon, de valahol el kell kezdenünk. A problémakör más elemei még nem voltak készek arra, hogy javaslatokat fogalmazzunk meg, habár kézbe kellett venni a részleteket, mihelyt volt erre lehetőség. Ma már más a helyzet. Ma már készen áll a kereskedelem- és valutapolitika nemzetközi összefüggéseinek újrendezésére és a békeidők gyakorlatához való visszatérésre vonatkozó többé-kevésbé teljes elképzelés. Ennek minden része szervesen összefügg a többivel. Akár jó, akár rossz ennek a koncepciója, a javaslatok kerek egésze, amely Lordságiak előtt áll, három részre oszlik. [Az egyik] egy javaslat, amely a világkereskedelem és a nemzetközi pénzügyek multilaterális és nem diszkriminatív alapon való hosszú távú megszervezésére vonatkozik. [A másik] egy rövidtávú javaslat, a sterlingövezet ilyen szellemű gyors átalakítására. [A harmadik] pénzügyi segítség felajánlása az Egyesült Államok részéről azért, hogy lehetővé tegye ez ország számára az átmenettel járó azonnali nehézségek megoldását. E segítség nélkül megvalósíthatatlanok lennének a rövidtávú javaslatok, és ennek hiánya késleltetné az Egyesült Államokkal való együttműködésünket abban, hogy rávegyük a világ többi részét az előbb ismertetett hosszú távú politika [útjára].

E [három] rész mindegyikével szemben jogos kritika merült fel. A hosszú távú terv arra vezet, hogy vállaljunk kötelezettséget annak elutasítására, hogy arra az elvre építsük fel a világkereskedelem jövőbeni szervezetét, amely bilaterális és diszkriminatív eszközökkel köti össze az exportot és az importot. Ez a rendszer a gyakorlatban valószínűleg különálló gazdasági blokkok kialakulására vezetne. Fölvetődik az az érvelés, hogy [ez a hosszú távú terv] korai és ésszerűtlen mindaddig, amíg meg nem találtuk azokat az eszközöket, amelyekkel meg tudjuk oldani a [békeidőkre való] áttérés átmeneti nehézségeit, és nincs több tapasztalatunk a háború utáni idő tényleges körülményeire vonatkozóan. Különösképpen [szükség van arra, hogy legyen több tapasztalatunk arra vonatkozóan], hogy hogyan működik a teljes foglalkoztatás politikája a gyakorlatban a nemzetközi szempontok [figyelembevételével]. A rövidtávú

javaslatokat azon az alapon kritizálták, hogy nem adnak nekünk elégséges időt arra, hogy likvidáljuk a háborús idők nagyon is bonyolult megállapodásait, és hogy rendezzük azokat a terhes pénzügyi kötelezettségeket, amelyek egész özönével kell szembenéznünk. Végül felmerült az aggodalom az Egyesült Államoktól kapott pénzügyi segély feltételeit illetően, tehát az, hogy ennek összege elégtelen és a kamatteher túlságosan terhes.

Az én számomra a legnehezebb, hogy könnyen vegyem ezeket a kritikákat. Én voltam az, aki három hónapig napról napra törekedtem arra, hogy kedvezőbbé tegyem ezeknek a javaslatoknak a feltételeit, és így csökkentsem a velük szembeni kritika lehetőségeit. Én vagyok az, aki talán jobban tudom, mint szinte mindenki más, hogy milyen kevésbé jártam ebben sikerrel. Az ez országba való visszatérésemet követő napon még nem vagyok abban a helyzetben, hogy megítéljem, kellő pontossággal, hogy milyen hangulat alapozza meg a megtett kritikákat. Ez talán még fontosabb, mint azok a konkrét panaszok, amelyeket már kifejezésre juttattak. [Ilyen körülmények között] kérdéses számomra, hogy vajon helyes perspektívában szemléljük-e ezt az első nagy kísérletet arra, hogy a háború által okozott káosz után úgy szervezzük meg a nemzetközi rendet, hogy ne avatkozzunk be az egymástól különböző nemzeti politikákba, de mégis csökkentjük a nemzetek közti súrlódás és rosszindulat okait. Biztos vagyok abban, hogy komoly igazságtalanságot követünk el az amerikai népek és az őt képviselő kormánynak ez országgal szemben megnyilvánuló nagylelkű szándékaival és őszinte jóindulatával, valamint azzal az óhajukkal szemben, hogy ez az ország erős és hatékony partnerük legyen abban, hogy rávezessék ezt a nyomorult és zavaros helyzetben lévő világot a béke és a gazdasági rend útjára.

Legyen szabad most azonnal a kölcsön feltételeinek és a rövid távú politikára vonatkozó ezzel összefüggő megállapodásoknak a tárgyalásával foglalkoznom. A mi átmeneti pénzügyi problémáink nagyrészt annak a szerepnek a következményei, amelyet az előtt töltöttünk be a háborúban, és amelynek költségeit az előtt viseltük, mielőtt az Egyesült Államok belépett volna a háborúba. Ezért mi itt Londonban úgy érezzük – és ez olyan érzés, amellyel egyetérttem, és amellyel most is teljes mértékben egyetértek –, hogy nem kérnénk túl sokat amerikai barátainktól azzal, hogy fogadják el azt, hogy segítsenek át minket az átmeneti időszakon egy olyan pénzügyi segéllyel, amely szinte ajándék. Úgy éreztük, hogy az lenne a helyes, ha nekünk csupán annak a politikának az általános irányait kellene megadnunk, amelynek követését ez a segély tenné lehetővé számunkra, és csak azt kellene vállalnunk, hogy ennek megfelelően járunk el, különösképpen, ami a sterlingövezet valutáris megállapodásai diszkriminatív vonásainak megszüntetését illeti, amelyeket olyan gyorsan [lenne szabad megoldanunk], ahogy ezt a körülmények megengedik. [Úgy éreztük tehát, hogy] szabadságot kellene adni nekünk arra, saját módszereink szerint intézzük saját ügyeinket, [lehető téve, hogy] olyan feltételekkel szabaduljunk meg az azonnali nyomasztó gondoktól, amelyek nem befolyásolják rossz irányba a jövőt, és olyan óvatossággal haladjunk előre, ahogy ezt a háború utáni világ tapasztalatai lehetővé teszik.

Nyilvánvaló módon ez lett volna számunkra minden világ legjobbjá. Egy ilyen program a legteljesebb mértékben racionálisnak látszik Londonban, és a legteljesebb mértékben természetes a csalódottságunk, ha a tényleges javaslatok jelentős mértékben elmaradnak ettől. De mekkora szakadék választ el minket a washingtoni klímától, és a félreértés milyen mértéke kormányozza a kapcsolatokat, még a leginkább baráti és a leginkább hasonló gondolkozó nemzetek között is, ha úgy képzeljük, hogy egy ennyire szabad és könnyű megállapodás elfogadható a Kongresszus bonyolult politikája, vagy az Egyesült Államoknak [a mienkétől] méretlenül eltérő közvéleménye számára. Mindazonáltal ezeknek az elképzeléseknek a vonalán kezdtük meg problémáink bemutatását. Az amerikai delegáció vezetői három napon keresztül hallgatták, ahogy kifejtettem a White Paper anyagát. [...]

Ezen a ponton kitérőt kell tennem egy percre, hogy megmagyarázzam az amerikai választ arra az igényünkre, hogy a múltból eredő kellő okok folytán valamivel többel tartoznak nekünk, mint amit eddig fizettek. [...] Teljesen téves lenne feltételezni azt, hogy az ilyen megfontolásoknak semmiféle szerepük sem volt a végleges eredményekben. Lényeges szerepet játszottak; sohasem kaphattuk volna meg azt, amit megkaptunk, hacsak e nélkül a háttér nélkül. Mindazonáltal nem kellett hosszú időnek eltelni addig, amíg a brit delegáció rájött arra, hogy nem vezetne eredményre, ha elsősorban múltbeli szolgálatainkra és múltbeli áldozatainkra hivatkoznánk. Az amerikai Kongresszus és az amerikai nép sohasem fogadta el azt a határozottan kimondott elvet, hogy [a háborúban] résztvevő szövetségesek pénzügyi és más természetű áldozathozatalának egyenlőnek kell lennie. Kérdem, elfogadtuk mi magunk ezt [az elvet]?

Teljes és tökéletes illúzió lenne annak feltételezése, hogy Washingtonban csupán utalni kell az egyenlő áldozat elvére, hogy megkapjuk mindazt, amit akarunk. Az amerikaiak – és vajon tévednek-e ebben? – végtelenül ízléstelennek és ki nem elégítőnek tartanak egy utólagos vitát a vezető szövetségesek egymáshoz viszonyított szolgálatairól és áldozatairól. Sok különböző országnak volt része a történetekben, és most legtöbbször Washingtonban van, hogy bizonygassa sürgős igényeit és nagy érdemeit. Egyesek nagyobb szolgálatot tettek a közös ügyért, mint mások, ismét mások nagyobb veszteséget szenvedtek emberéletben vagy anyagi javakban, önkéntesen vagy sem, és ismét mások nagyobb mértékben menekültek egy közelebbi, fenyegetőbb és halálosabb veszélytől, mint a többiek. Nem kapták meg mindannyian és mindmáig Uncle Samtól a segítségnek ugyanazt az ehhez viszonyított mértékét.

Hogyan lehet mindezt összeadni, kivonni és felbecsülni hiteligeny formájában? Jobb ezt meg sem próbálni; jobb nem így gondolkozni. Én itt az amerikai álláspontot adom elő. Nem gyakorlatiasabb és nem realiztikusabb-e – hogy itt két közkedvelt amerikai kifejezést használjak – a jövő szempontjai szerint gondolkozni? [Azon gondolkozni, hogy] milyen hitelek, milyen összegben és milyen feltételekkel a leghasznosabbak a háború utáni világ újjáépítése szempontjából? [Nem helyesebb-e] a háború utáni gazdaságot olyan megfontolások alapján vezetni, amelyek az amerikai nézetek szerint a leginkább vezetnek mindenki általános prosperitására és a nemzetek barátságára? Ez nem jelenti azt, hogy elfeledjük a múltat, még ha az már halványulni is kezd, de a múlt az emberi tapasztalat bármely szakaszában nem hatott olyan közvetlenül és olyan kiszámítható módon, mint ahogy ezt mi állítani próbáljuk. Az emberek szimpátiája és kevésbé kalkulálható ösztönös magatartása eredhet a bajtársiasság emlékéből, de mindenkor cselekedetei a jövő befolyásolására irányulnak, és nem a múlt elismerésére. Minden körülmények között biztosíthatom önöket arról, hogy az amerikai kormány és az amerikai nép így gondolkodik. Mi több, azt merem mondani, hogy az sem lenne illő hozzánk, ha erre úgy válaszolnánk, hogy mutogatnánk érdemrendjeinket, valamennyit, és azt mondanánk, hogy a vén veterán többet érdemel ennél. Különösképpen helytelen lenne, ha egyúttal arról beszélnénk, hogy a vén veterán ezután visszavonul a szabad kereskedelemről és a szabad verseny megpróbáltatásaitól. [...]

[...] Hamarosan felfedeztük tehát, hogy nem múltbeli teljesítményünkre vagy jelenlegi gyöngeségeinkre kell hivatkoznunk, hanem talpra állásunk jövőbeli reményére, és arra a szándékunkra, hogy bátran szembenézzünk a világ [kihívásaival]. Amerikai barátaink nem a sebeinkben voltak érdekeltek, még ha ezeket a közös ügyben szereztük is, hanem felépülésünkben. Meg akarták ismerni azonnali pénzügyi nehézségeink nagyságát, hogy meggyőződjenek arról, hogy ezek átmenetiek és megoldhatók, és azt akarták hallani tőlünk, hogy arra törekszünk, hogy a lehető leghamarabb a sebeinken viselt kötés nélkül járjunk. Mindazokban a körökben, ahol washingtoni tartózkodásom idején jártam, akkor szereztem a legnagyobb szimpátiát, amikor arról beszélhettem, hogy milyen erős lesz a mi jövőbeni versenypozíciónk, ha lehetőséget adnak nekünk arra, hogy lélegzetet vegyünk. Amire az Egyesült Államoknak szüksége van, és amit kíván, az egy erős Britannia, tele megújult erővel, és egyenlő vagy an-

nál is egyenlőbb feltételekkel nézve szembe a világgal, mint amilyenekhez szokva vagyunk. Ennek az előmozdítása sokkal inkább érdekli őket, mint egy háborús áldozat vigasztalása.

Van azonban egy másik aspektusa is annak, amiért az amerikaiak hangsúlyozták azokat a jövőbeni előnyöket, amelyeket a Britanniának nyújtott pénzügyi segítség eredményeként reméltek. Azok, akik az amerikai oldalon ültek, arra törekedtek, hogy egyértelműen és az ő üzleti világuk félreérthetetlen nyelvezetének megfelelően beszéljenek az Egyesült Államok és a sterling övezet közötti jövőbeni kereskedelmi megállapodások jellegéről. Az, hogy az amerikai oldalról mekkora fontosságot tulajdonítottak annak, hogy végérvényes jelleggel tisztázzuk ezeket a jövőre vonatkozó megállapodásokat, nagyon nehezzé tette azt a feladatunkat, hogy megfelelő időt és megfelelő akcióképességet szerezzünk [e problémák megoldására]. Amint ezt a Chancellor of the Exchequer másutt kifejtette, nehézségekbe ütköztünk a tárgyalások során, és végül több szempontból is annál egyértelműbb megoldást fogadtunk el, mint amelyet mi magunk bölcsnek és helyesnek tartottunk. Ezt félreérthetetlen módon és minden rendelkezésükre álló eszközzel ki is fejtettük. Figyelmeztettük őket, hogy pontosan ugyanazokat a kritikai megjegyzéseket fogják megtenni, és joggal, a Parlamentben, mint amelyet mi megtettünk. Ők azonban a maguk részéről nem kisebb súllyal hangoztatták, hogy ne tegyük elviselhetetlen mértékben nehezzé az ő feladatukat akkorra, amikor elfogadásra kell ajánlaniuk javasolataikat saját közvéleményüknek. Ezért módot kellett találnunk arra, hogy eleget tegyünk az ő egyértelmű megfogalmazás iránti igényüknek, legalábbis bizonyos mértékben.

Most tehát arra kell kérnem Lordságaikat, higgyék el, hogy ez a pénzügyi megállapodás, habár nem teljesen kielégítő a számunkra, kompromisszumos megoldás, és nagyon nagymértékben különbözik attól, amit az amerikaiak kezdetben ésszerűnek tartottak. Kezdetben ugyanis egyáltalán nem értették a mi [nyilván a sterling övezetre vonatkozóan] fennálló megállapodásaink bonyolult speciális vonatkozásait. Nagyon határozottan remélem, hogy azok a különböző fenntartások, amelyeket elfogadtattuk, és amelyek jelentősége csak szakértők számára lehet nyilvánvaló, a gyakorlatban elfogadható kompromisszumot jelentek a között az egyértelműség között, amit ők akartak, és a rugalmasság azon mértéke között, amit mi akartunk. Az ilyen jellegű tárgyalások, amelyekben eleget kell tenni mind a technikai követelményeknek, mind pedig a politikai szempontok szerinti elfogadhatóság követelményeinek, rendkívül nehezek. Ezek csak a két fél közti, a technikai kérdéseket illető együttműködés szellemében vezethetnek bármiféle eredményre, nem pedig a technikai ellentétek [hangsúlyozásával].

Most át kell térnem a megállapodás pénzügyi feltételeire, és mindenekelőtt összegére. [Ez az összeg] az én véleményem szerint túlságosan pontosan van meghatározva, és nem számol az előre nem látható eseményekkel. Ennek ellenére ez az összeg lényeges mértékű. Ezt megelőzően és békeidőben még sohasem kötöttek ehhez hasonló [nagyágú] hitel-megállapodást. Ez [a megállapodás] nagy és nélkülözhetetlen [mértékben] járul hozzá az ország erejéhez, külföldön is és itthon is, és [ugyanilyen mértékben járul hozzá] a mi fáradt és kimerült népünk jólétéhez. Ez a kölcsön, figyelembe véve a Kanadától kapott hitelt és néhány más kisebb tételt, megfelel annak az összesített hiánynak, amelynek létét tudomásul kell vennünk abban az időszakban, amíg egyensúlyba nem jutunk. [...] Ezért az összes megfontolások figyelembevételével azt hiszem, hogy ebből a szempontból elégedettek lehetünk.

Könnyű megérteni, hogy az amerikaiaknak gondosan törekedniük kellett arra, hogy ne tegyenek túl nagy lépéseket ebben az e háború utáni első ilyesfajta vállalkozásukban. Az Egyesült Államok Treasuryjét a világ minden részéből elárasztó külföldi pénzügyi segítség iránti igény, amíg Washingtonban voltam, a mi maximális igényeink négy vagy ötszörösére volt becsülhető. Mi természetesen csak a saját igényeinkkel foglalkozunk, de az Egyesült Államok Treasuryje nem hanyagolja el, hogy mi lehet a lehetséges hatása annak, amit a mi ügyünkben tesznek, arra, amit a többiek várnak. A Kongresszus számos tagja komolyan aggodott amiatt, hogy mi lehet a kumulatív következménye annak, ha túl engedékenyek egy

olyan világban, amelyben mindenki amerikai segílyt igényel, és gyakran nagyon kellő okkal. Azért is említem meg ezeket a meggondolásokat, mert ezek sokkalta nyilvánvalóbbak, ha valaki Washingtonban van, mint ha visszatér ide.

Ami a kamatot illeti, mindaddig, amíg élek, nem szűnök meg sajnálni, hogy ez nem kamatmentes kölcsön. A kamat felszámítása nincs összhangban az alapvető tényekkel. Téves analógián alapszik. A kölcsön egyéb feltételei világosan mutatják, a mi esetünkben elismerték, hogy ez az összes kísérő körülményekkel együtt speciális ügy. [...] A kérdéses pénzeszeg nem lehet fontos az Egyesült Államok számára, és micsoda különbség lett volna ez a mi érzületeink és a mi válaszuk szempontjából! De a kamat itt van. Nincs semmi elfogadható okunk arra, hogy úgy véljünk, hogy jogunk van egy ilyen precedens nélküli gesztusra. Egy ilyen ügyben elérkezik egy pont, amikor a válasz Nem. Szilárdan meg vagyok győződve arról, hogy nem a nagyvonalúság és a jó szándék hiánya volt az amerikai tárgyalópartnerek részéről, amely erre avégső döntésükre vezetett. És nem egy külföldi dolga, hogy felmérje azokat az ellenáramlatokat, politikai erőket és általános érzületeket, amelyek meghatározzák, hogy mi lehetséges és mi nem lehetséges ennek a nagy demokráciának a komplex és feszültségekkel terhelt atmoszférájában, amelynek a napi gondjai és kényszerítő egyedi meggondolásai olyannyira távol állnak a mieinktől. Senki sem tudja alábecsülni azoknak az amerikai államférfiak nehézségeit, akik arra törekszenek, hogy a lehető legjobbat tegyék saját országuknak és az egész világnak, aki nem lélegezte be számos zavaros héten keresztül ezt az atmoszférát, [és senki sincs,] aki fel tudná becsülni annak végzetes következményeit, ha a kormány olyasmit ajánlana fel nekünk, amit a Kongresszus elutasít.

Az egész idő alatt, amit Washingtonban töltöttem, nem volt egyetlen elsődleges fontosságú kormányintézkedés, amit a Kongresszus ne utasított volna el, ne alakított volna át, vagy ne tett volna félre. Feltételezve tehát, hogy követni kellett azt az elvet, hogy kamatot kell felszámítani, megítélésem szerint minden lehető megtettek azért, hogy csökkentsék ennek terhét, és korlátok közé szorítsák az ebből származó későbbi komoly gondok kockázatát. Mindezek folytán nem fizetünk kamatot egyetlen olyan évben sem, amelyben exportunk nem éri el azt a szintet, amely mint egy 60%-kal magasabbra becsülhető a háború előttinél. [...] Volumenben és ez nagyon fontos. [...] A maximális fizetendő összeg bármely évben 35 millió font, és ezt nem kell fizetni mindaddig, amíg külföldről származó bevételeink jelenlegi áron számítva nem éri el ennek az összegnek az 50-szeresét. [...] Minden olyan évben, amelyben [külföldről származó] jövedelmünk elmarad ettől a szinttől, a kamatot teljesen és végérvényesen elengedik. Mi több, a tőketörlesztés részletei is úgy vannak elrendezve, hogy megkapjuk a megállapodás szerinti legkedvezőbb elbánást az első években. Kezdetben ugyanis a minimális törlesztés, amely mellett elköteleztük magunkat, nem több mint 13 millió font egy évben, ami kevesebb, mint annak a külföldről származó bevételnek az egy százaléka, amelyet el kell érünk, ha egyensúlyba akarunk kerülni, figyelembe nem véve az amerikai kölcsönrel járó költségeket.

Azt hiszem, fontos emlékeztetnem Lordságaikat arra, hogy a maximális fizetési kötelezettségünk az első években nem sokkal több, mint a fele annak, amit az Egyesült Államok más szövetségeseinek adott kölcsöne után most felszámít. [...] E kölcsönök egyikében sincs kikötve 5 éves törlesztési monopólium. Az összes többi kölcsön [...] az Egyesült Államokból származó konkrét vásárlásokat finanszíroz. A mi kölcsönünk viszont pénzkölcsön, ilyen kötelezettség nélkül, amely szabadon költhető el a világ bármely részén. Ez egy olyan megállapodás, amely legyen szabad megemlítenem, teljes mértékben konzisztens az Egyesült Államoknak azzal az óhajával, hogy visszatérjünk, olyannyira teljes mértékben, ahogy ez csak lehetséges, a multilaterális kereskedelmi megállapodások rendszeréhez. A mi tárgyalóink ezért véleményem szerint joggal állíthatják, hogy nem ismétlődtek meg a legutóbbi háborús adósággokkal kapcsán elkövetett hibák. Emellett [...] ez az új kölcsön össze van kötve a land lease-ből származó fennmaradó kötelezettségek teljes törlésével. [...]

Befejezőként röviden foglalkoznom kell, noha félek, hogy nem kellő terjedelemben azal, ami hosszú távon [az eddigieknél is] nagyobb jelentőségű, mégpedig a hosszú távú kereskedelem- és valutapolitika tervezeteivel. Ez ország természetesen mindaddig nincs kötve a Commercial Policy Paper rendelkezéseire, amíg világ nagy része nem hajlandó elfogadni ezt, és nem csupán az Egyesült Államok. Ami a Bretton Wodds-i Final Actot illeti, meg vagyok győződve, hogy képviselőink sikeresek voltak abban, hogy fenntartották azokat az elveket és célokat, amelyek a legjobban felelnek meg ez ország nehéz problémáinak. E tervek nem térnek le a nemzetközi területről, és összeegyeztethetők a belföldi gazdaságpolitika nagymértékben eltérő koncepcióival. Ezeknek a terveknek meg kell felelniük ennek a feltételnek, ha, amint ezt szerzőik remélik, ezeket el fogja fogadni mind az Egyesült Államok, mind Szovjetország. Nem igaz például az az állítás, hogy az állami külkereskedelem és a nagy tömegekben lebonyolított import lehetetlen lenne [e szerződések körülményei között]. Nem igaz az az állítás sem, hogy tilos lenne exportunk és importunk volumenének tervezése annak érdekében, hogy fenntartsuk a nemzetközi fizetési mérleg egyenlegét. Valójában ennek ellenkezője igaz. Mind a valutáris, mind a kereskedelmi javaslatok úgy vannak kialakítva, hogy kedvezzenek az egyensúly fenntartásának azáltal, hogy kifejezetten megengedik a különböző piacvédelmi intézkedéseket, ha ezekre szükség van az egyensúly fenntartásához, és megtiltják őket, ha nincs szükség rájuk ehhez. Ezeknek a lehető legnagyobb fontosságuk van az Egyesült Államokkal szembeni kapcsolatainkat illetően, és e tervek alapvető vonása, hogy valójában ezek az első részletesen kidolgozott és átfogó kísérletek arra, hogy összekössék a kereskedelem szabadságának előnyeit a *laissez faire* rendszer azon végzetes következményeivel szemben, hogy ez a rendszer nem szentel figyelmet az egyensúly fenntartásának, hanem csupán a vak erők esetleges működésére támaszkodik.

Ez tehát kísérlet arra, hogy felhasználjuk azt, amit korunk tapasztalataiból és a modern tudományból tanultunk, nem arra, hogy megsemmisítsük, hanem arra, hogy kiegészítsük Adam Smith bölcsességét. Azt merem mondani, hogy a nemzetközi viták terén közös meg egyezéssel új, eddig még nem járt útra léptünk. Úgy vélem, hogy egy határozott végcélra vezető, de mégis új útra, amely a helyes irányba mutat. Arra törekszünk, hogy egy nagyot lépünk előre egy olyan nemzetközi rend irányába, amely [megengedi] a nemzeti gazdaságpolitikák eltéréseit. Nem könnyű türelemmel viseltetni azokkal szemben, akik azt állítják, hogy egyesek közülünk, akik élen jártak abban, hogy támadják és leleplezzék a korlátlan szabad verseny téves feltevéseit és téves következtetéseit, most az állam szolgálatában eltöltött késői éveiket arra fordítják, hogy visszaforduljanak ezen az úton, és feltámasszák, és újra felállítsák azokat a bálványokat, amelyek ledöntésében és eltávolításában szerepet játszottak. A korlátlan *laissez faire* speciális megnyilvánulása volt nyilván a korábbi aranyvaluta rendszer, és azok a többi valutáris és kereskedelmi doktrínák, amelyek összetévesztik a magánszemélyek szabadságát a közszabadsággal. Mindez nem igaz. Új feladatok állnak előttünk. A közvélemény jó irányban változott meg. A [régiszmék] lerombolásának feladata befejeződött, és itt a szabad terület az új struktúra felépítésére.

Felvetették azt a kérdést – és joggal és megalapozottan vetették fel –, hogy az Egyesült Államok hajlandó lesz-e ezután elfogadni a visszafizetést. Ez fontos kérdés, amellyel alaposan foglalkoztam, de ma nem lesz időm arra, hogy teljes mértékben kifejtsem [erre vonatkozó nézeteimet]. Mindennek folytán ez ügyben távolról sincsenek akkora aggodalmaim, mint a legtöbbeknek. Ha az ezután következő öt vagy tíz évben a dollár valóban szűkös valutának bizonyul, akkor nagyon sokaknak lesz nagyon is igazuk. Ez azonban egy egyértelműen technikai kérdés, amellyel kapcsolatban már vannak nagyon határozott múltbeli tapasztalataink, amit azonban nagyon nehéz megítélni a jövőre vonatkozóan. Félek, hogy be kell érnem néhány alapvető tétellel. Mindenekelőtt, nem kell a közvetlenül az Egyesült Államokba irányuló exporttal fizetnünk az Egyesült Államoknak; ezt sohasem tudtuk megtenni. Az [Egyesült Államokba irányuló közvetlen] exportunk sohasem volt, és valószínűleg sohasem lesz olyan nagy,

mint az Egyesült Államokból származó közvetlen importunk. A multilaterális rendszernek az a célja, hogy lehetővé tegye számunkra, hogy úgy fizessünk az Egyesült Államoknak, hogy a világ többi részére exportálunk. Részben éppen ez az oka annak, hogy az amerikaiak úgy érezték, hogy a multilaterális rendszer minden ilyesfajta megállapodás az egyetlen egészséges alapja. Másrészt minden felelős ember az Egyesült Államokban és különösképpen a State Departmentben és a Trasuryben teljes mértékben feladta a magas vámok, az exporttámogatások és a hasonló gondolatát, és minden lehetőt meg fog tenni, legalábbis ők úgy hiszik, hogy átvigyük a közvéleményt [erre, tehát a múlttal] ellentétes irányba. Ez az oka annak, hogy a nemzetközi kereskedelmi megállapodás mérhetetlenül nagy lehetőséget nyújt a számunkra. Ez ugyanis az első eset a modern történelemben arra, hogy az Egyesült Államok arra törekszik, hogy teljes és hatalmas befolyását a vámok csökkentésének irányában fejtse ki, nemcsak saját vámjainak, hanem mindenki más vámjainak csökkentése irányában.

Harmadszor ez egy olyan probléma, amelynek a leghatározottabban tudatában van az Egyesült Államok minden mai közigazdásza és publicistája. Alig írnak másról közigazdasági könyvet. A saját hibájuknak tekintik, és nem a mienknek, ha nem tudják megoldani ezt [a problémát]. Fölmentenek minket a vád alól – teljes mértékben eltérően a 10 vagy 20 évvel ezelőtti atmoszférától. Saját feladatuknak tekintik, hogy megtalálják a megoldást. Negyedszer, ha ez a probléma felmerül, akkor a most előadott okok folytán az Egyesült Államoknak a világ egészével szembeni problémája lesz, és nem velünk szembeni speciális problémája. Ez az Egyesült Államok és az összes többi ország közti teljes kereskedelmi és pénzügyi berendezkedés problémája lesz. Ötödször – és talán ez az a megfontolás, amely a legkevésbé merül fel az emberek agyában – az Egyesült Államok igen gyorsan magas életszintű és magas költség-szintű országgá válik. Munkabérek két és félszer magasabbak, mint a mieink. Ez a történelemben bevált klasszikus módja annak, ahogy helyre lehet állítani a hosszú távú nemzetközi egyensúlyt.

Ennek folytán úgy vélem, hogy mindezeknek a politikáknak a nagy része a mi országunk elsődleges érdeke, még ha nem is szeretjük egyes részeit. Ezek [...] hozzásegítenek minket ahhoz, hogy visszazerezzük a prosperitás és a tekintély teljes mértékét a világkereskedelemben. Az elsődleges cél a multilaterális [nemzetközi] kereskedelem helyreállítása, és ez a rendszer az, amelytől a brit kereskedelem elsődlegesen függ. Bármely nekünk tetsző forrásból beszerezhetjük importunkat, és bármely piacon eladhatjuk exportunkat, ahol ez előnyösen adható el. Az előttünk álló érvek a kétoldalú cserekereskedelem és a diszkriminatív intézkedések mindenféle formája ellen szólnak. A különálló gazdasági blokkok létrehozása és mindaz a súrlódás és ellenségeskedés, amit ennek magával kell hoznia, olyan szükségintézkedések, amelyekre rákényszerülhetünk egy ellenséges világban, ahol a kereskedelem nagy területeken már nem kooperatív és békés jellegű, és ahol el kellett felejteni a kölcsönös előnyök és az egyenlő elbánás egészséges szabályait. Nyilvánvaló ostobaság azonban ehhez vonzódni. Az arra vonatkozó eltökéltség, hogy a kereskedelmet valóban nemzetközivé tegyük, és hogy elkerüljük a gazdasági blokkok létrehozását, amelyek behatárolják és korlátozzák a rajtuk kívüli kereskedelmi kapcsolatokat, nyilvánvaló módon lényeges előfeltétele a világ legszebb reményének. [Lényeges előfeltétele] egy olyan angol amerikai egyetértésnek [is], amely olyan nemzetközi intézményekbe von be minket is és másokat is, amelyek hosszú távon az első lépések lehetnek egy [mindent] átfogó [rendszer felé]. Többen közülünk, a háború majd később a béke problémáival foglalkozva, tapasztalataikból tanulták meg, hogy a mi két országunk együtt tud működni. Nagyon is könnyű lenne számunkra, hogy elváljunk egymástól. Nagyon kérem azokat, akik bizalmatlanul szemlélik ezeket a terveket, hogy mérjék fel alaposan és felelősségteljesen, hogy milyen irányba akarnak menni.

6. függelék

Keynes jelentése az angol Pénzügyminisztériumnak

Az amerikai álláspont, 1946. március 7.

1. A tegnap Vinsonnal folytatott hosszú megbeszélés folyamán a következő kérdések merültek föl azt az irányvonalat illetően, amelyet az amerikaiak Savannah-ban követni fognak.
2. Vinson valamelyest szégyenkező arckifejezéssel és beszélgetésünk végén, amikor búcsúztam, azt mondta nekem, hogy az amerikaiak azt fogják javasolni, hogy mind az Alap, mind a Bank ne New Yorkban legyen elhelyezve, ahogy mi feltételeztük, hanem Washingtonban. Nagyon hevesen reagáltam erre, kijelentve, hogy ebben az esetben ezeket a szervezeteket nem lehet nemzetközi intézményeknek nevezni, hanem úgy kell kezelni őket, mint az amerikai Adminisztráció függelékeit, ami pontosan az, aminek [ez intézmények] kritikusai minősítették őket. Azt mondtam neki, hogy ezt jelentenem kell Londonba, de biztos vagyok abban, hogy ezt a javaslatot valóságos megdöbbenéssel fogják fogadni. Nem tudnám megmondani, hogy más országok hogyan vélekednek erről, minthogy mi valamennyien azt tételeztük fel, hogy New Yorkra esik a választás. Vinson azt válaszolta, olyan udvariassággal, amilyenre csak képes volt, hogy ezt többé-kevésbé végleges amerikai döntésnek kell tekintenünk, és hogy minden befolyását fel fogja használni, hogy ezt keresztülerőszakolja. Amikor arra kértem, hogy adjon valamilyen magyarázatot erre az olyannyira kifogásolható és véleményem szerint védhetetlen javaslatra, azt válaszolta, hogy az amerikai nézetek szerint az amerikai [közvélemény] fatális mértékű előítéllettel szemlélné ezeket az intézményeket, ha New Yorkban helyeznék el őket, mint amelyek ezzel a „nemzetközi pénzügyi körök” nyomasztó befolyása alá kerültek. [...]
3. A fentiekre utaló híresztelések más forrásból már az előző este eljutottak hozzánk. Ez nyilvánvaló módon a National Advisory Council formális döntése, amely Council egyre fontosabb szerepet játszik ezekben az ügyekben. Ezt a testületet a Bretton Woods Act alapján állították fel, és tagjai a State, a Treasury és a Commerce Departmentek Secretaryjei, valamint a Federal Reserve Board és az Export-Import Bank elnöke, és amely most valóban az összes külföldi pénz- és kölcsönüggyel foglalkozó Cabinet Committee lett. Úgy informáltak, hogy minden héten ülésezik, üléseit általában meghosszabbítják, és kis saját szakértői testületet állít fel. Ennek a testületnek a fontossága természetesen újabb ok az Alap és a Bank Washingtonban való elhelyezése ellen, minthogy közvetlenül ennek a testületnek a szeme előtt lennének, és az amerikai ügyvezető igazgatók útján e testület naponkénti instrukcióinak lennének alávetve. Ezért valamennyien, akik itt vagyunk, úgy érezzük, hogy a legnagyobb aggodalommal kell szemlélnünk ezt a fejleményt. Nincs kétségünk a felől, hogy [a velünk ez ügyben] szimpatizálókra fogunk lelni más országokban, de olyan sokan igényelnek olyan amerikai kedvezményeket, amelyeket még nem kaptak meg, hogy az amerikaiaknak valószínűleg meglesz a kellő erejük ahhoz, hogy keresztülerőszakolják javaslatukat, ha így döntenek. [...]
4. Ami a [Fund] vezérigazgatójának és a [Bank] elnökének az ügyvezető igazgatókkal szembeni helyzetét és hatalmát illeti, kedvezőbbek a kilátásaink. [...] Nem lehetetlen, hogy elfogadható kompromisszumot lehet elérni. Másrészt, ha ezeket az intézményeket Washingtonban helyezik el, akkor azt várhatjuk, hogy néhány európai kormány ragaszkodni fog ahhoz, hogy teljes időben foglalkoztatott ügyvezető igazgatói legyenek ott folyamatosan, hogy így korlátok között tudják tartani az amerikai Adminisztráció [befolyását].

5. Vinson azt mondta nekem, hogy úgy véli, hogy adózás előtti 50.000 dollár lehetne a vezérigazgató és az elnök megfelelő javadalmazása. Ez majdnem pontosan megfelel annak, amit mi gondoltunk. [...]
6. Ami a személyi kérdéseket illeti, több oldalról is úgy hallottuk, hogy elejtették azt a gondolatot, hogy Harry White legyen a Fund vezérigazgatója, és ezt Vinson megerősítette nekem. Arra jutottam azonban, hogy ennek egyetlen oka a következő. Vinson egyetértett velem abban, hogy White ideális mértékben alkalmas lenne erre a pozícióra, és megkapná az ő meleg támogatását is, eltekintve a következőktől. Amint mondta, „természetes” lenne, hogy ő kapja meg ezt a tisztséget. Az azonban a nehézség, hogy az amerikaiak arra a következtetésre jutottak, hogy a Bank elnöke amerikai legyen azért, mert egyedül ezen a módon lehetne biztosítani az amerikai beruházási piac bizalmát. [...]
7. Vinson ma reggel azt mondta Brandnak, az előtt, hogy folytatódott volna a Senate Banking Committee előtti meghallgatása, hogy ha nagy ellentétek lennének az amerikai nézet és a mi nézeteink között, akkor talán jobb lenne elhalasztani a savannah-i értekezletet. Brand nem vette komolyan ezt a javaslatot, és úgy válaszolt, hogy a halasztás most már teljességgel lehetetlen lenne. Én azonban megemlítem, hogy Vinson megjegyzése a fenti 2. bekezdés megerősítése volt, és utalás törekvéseik határozottságára.

7. függelék

Keynes nyitóbeszéde a Savannah-i konferencián

A Bretton Woods-i ikrek, 1946. március 9.

Mr. Secretary Winson, Kormányzók, Helyettesek, Tanácsadók – és Megfigyelők,

Akárcsak sokakat, akik itt vannak, engem is nagyon érdekel, hogy mi fog történni mindazzal, amit, úgy vélem, mindig úgy fognak ismerni, mint a Bretton Woods-i terveket. A várandóság sokáig tartott, és a csinos ikreknek már régen meg kellett volna születniük; ezért azt remélem, hogy súlyosak és erősek lesznek, ami becsületére válik vegyes és nagyszámú őseiknek. Mindesetre kitüntetés számomra, és erről aligha fogok megfélemedezni, hogy jelen lehetek születésük órájában, akár kormányzó, akár nevelőnő minőségében, a bábák, az ápolónők, a doktorok és az orvosok körében, akik a keresztelőre készülődnek. (Egyébként mindig azon a nézeten leszek, hogy rosszul keresztelték meg őket, hogy az ikrek nevét felcserélték [azaz az Alapot kellett volna Banknak, és a Bankot Alapnak keresztelni]).

Nincs kétségem a felől, hogy, fátyol mögé bújva a jól ismert tündérek is megjelennek a keresztelőn, magukkal hozva az alkalomhoz tartozó ajándékokat. Ugyan milyen ajándékok és áldások lehetnének leghasznosabbak az ikreknek, akiket most (helyesen vagy helytelenül) Alap Úrnak és Bank Kisasszonynak nevezek?

Azt javaslom, hogy az első tündér hozzon egy József-kabátot. József-kabátot, sokszínű öltözetet, és ezt azért hordják ezek a gyermekek, hogy örökké emlékeztesse őket arra, hogy az egész világhoz tartoznak, és hogy egyetlen kötelességük az általános jólét szolgálata, anélkül hogy félnének bármely részérdektől, vagy szolgálának ilyet. E kegyes szavaknak nagyon nehéz eleget tenni. Alig van olyan tapasztalatunk, hogy egy nemzetközi szervezet tartósan és sikeresen eleget tett alapítói reményeinek. Az ilyen intézményt vagy arra az útra térítették, hogy egy szűk csoport eszköze legyen, vagy fűrészporról töltött bábú lett, amelyből nem áradt az élet lehelete. Újszülött intézményeink minden mellékes és járulékos elemét is akkor alakítjuk ki a lehető legjobban, ha hangsúlyozzuk és fenntartjuk valóban nemzetközi jellegüket és céljukat.

A második tündér, aki modernebb, talán hozzon egy doboz vegyes vitamint, A, B, C, D és az ábécé összes többi betűi szerintit. A gyermekek hűségesen hordhatják ugyan sokszínű öltözetüket, de ők maguk sápadt és finom arcúak. Amit meg kell követelnünk csecsemőinktől, az az energia és a félelem nélküli szellem, amely nem halasztja el, és kerüli meg a nehéz problémákat, hanem örömmel fogadja, és szilárd elhatározása, hogy meg is oldja őket.

A harmadik tündér, talán sokkal öregebb és nem annyira modern, akárcsak a Pápa és bíborosai, zárja le kezével gyermekeink ajkait, és azután nyissa meg őket újra. Idézzé fel a bölcsesség, a türelem és a higgadt megfontoltság szellemét, hogy, amint felnőnek, tisztelet övezze őket. Fogadják megbízhatóan a bizalmas közléseket, a gondokat és bonyodalmakat, legyenek megbízható és bölcs támaszai azoknak, akiknek szükségük van rájuk nehézségeik idején. Ha ezek az intézmények meg akarják nyerni a gyanakvó világ bizalmát, akkor nem csak meg kell tenniük, hanem [mindenki számára] nyilvánvaló módon kell megtenniük azt, hogy minden problémával teljesen objektív és ökümenikus szemlélettel foglalkoznak, előítélet és részrehajlás nélkül.

Amint látni fogják, nagyon sokat kérek és remélek.

Remélem, hogy Mr. Kelchner [a konferencia összehívója] nem követett el semmi hibát, és, hogy nincs itt semmiféle gonosz tündér, semmiféle Carabosse [a Csipkerózsika (angolul:

Sleeping Beauty) gonosz tündérének vagy boszorkányának nálunk nem ismert neve], akiről megfélekedezett, és akit nem hívott meg erre az ünnepségre. Ha mégis így lenne, biztos vagyok benne, hogy azok az átkok, amelyeket ez a gonosz tündér kiejtene száján, így szólnának: „Ti két porontyok nőjete fel politikussá; minden gondolatotok és tetteitek mögött legyen ott egy *arrière pensée*; minden, amiről döntést hoztok, ne legyen saját célja és saját érdeme szerint, hanem valami más miatt.”

Ha ez történe – és lehet, hogy ez fog történni –, akkor az lenne a legjobb e gyermekek számára, ha örök álomba merülnének úgy, hogy soha föl ne ébredjenek, és soha többé ne halljanak róluk az emberiség ítélőszékein és vásárain.

Tehát, hölgyeim és uraim, tündérek és nem tündérek, ez nagyon kellemes együttlétnek és boldog keresztelőnek látszik, és legyenek reményeink a lehető legjobbak.

8. függelék

Keynes nyilatkozata

Az ügyvezető igazgatók és helyetteseik díjazása, 1946. március 16.

A pénzügyminiszterrel (Chancellor of the Exchequer) lebonyolított konzultáció után és legnagyobb sajnálatomra nem támogathatom a bizottság (Committee) jelentésének (Report) azt a bekezdését, amely az ügyvezető igazgatók (Executive Directors) és helyetteseik (Alternates) díjazására vonatkozik. Úgy véljük, hogy kemény és jól megalapozott nyilvános kritikára vezetne, ha ezeknek az új intézményeknek a költségvetését a tisztségviselők ilyen nagy testületének ilyen magas javadalmazásával terhelnék meg. Ez különösképpen helytelen az előtt, hogy megkezdtük volna a tényleges tisztviselői kar költségeivel való foglalkozást, márpedig reményeink szerint ők azok, akikre elsősorban hárul a napi feladatok terhének viselésért, és akkor, amikor az ilyen kiadások [fedezésére] rendelkezésünkre álló összeg még bizonytalan [nagyságú].

Nem ritka eset, hogy az egyik hibás döntés másik [hibás döntésre] vezet. Ha előre láttuk volna Bretton Woodsban, hogy mi fog történni – és ami nagymértékben eltérőnek bizonyult várakozásainktól –, akkor bizonyára azt javasoltuk volna, hogy az ügyvezető igazgatók és helyetteseik díjazását, akik a tisztviselői kartól eltérően nemzeti delegáltak, az őket kinevező vagy megválasztó kormányok fedezzék, vagy vegyenek részt ebben, és ne maguk az intézmények. Ez lehetővé tette volna azt a rugalmasságot, amelyre szükség lett volna azért, hogy ezek [a díjazások] alkalmazkodjanak az egyes országok köztisztviselői fizetéseinek nagymértékben eltérő szintjéhez. Sajnos, nem követtük ezt az utat. Az a nehézség, amellyel szembe kell néznünk, nagymértékben nőtt annak a döntésnek a következtében, hogy a helyettesek teljes munkaidőjük teljesítsenek szolgálatot, nem csupán [az ügyvezető igazgatók] távollétében. Ez nem egyeztethető össze az intézmények [lehető] legjobb hatékonyságával. Ezt [a problémát] tovább súlyosbítja az a teljességgel váratlan rendelkezés, hogy a helyettesek teljes munkaidős szolgálatot teljesítsenek, nem csupán főnökeik távollétében, hanem mellettük. Nem hisszük azt sem, hogy a legtöbb ország valóban fel tud szabadítani saját súlyos problémáinak megoldásától ilyen sok ilyen súlyú személyiséget.

Ezeket a döntéseket, legyenek ezek véleményünk szerint bármennyire tévesek, mégis meghozták. Nyilvánvaló, hogy milyen súlyos az a dilemmának a nehézsége, amellyel [ennek folytán] szembe kell néznünk. Ritkán tapasztaltam olyan kellemetlen kötelezettséget, mint amely ma hárul rám. Nem akarok megfosztani senkit, és különösképpen nem régi és tisztelt barátaimat az őket megillető és méltányos díjazástól. Ennek ellenére nézeteim szerint ennyi személyből álló ilyen nagy testület nem honorálható a javasolt nagyon magas szinten, amely akkora, sőt sokkal nagyobb, mint a közszolgálatért járó legmagasabb fizetés a legtöbb országban.

Országom ezért úgy véli, hogy semmiképpen sem vállalhat felelősséget ezért a döntésért.
1946. március 16.

9. függelék

Keynes beszámolója a savannah-i konferenciáról

A savannah-i konferencia értékelése, 1946. március 17.

A konferencia idejét nagyrészt formalitások foglalták el. A három lényeges kérdés közül, amely felmerült, vereséget szenvedtünk az elsöben (az Alap és a Bank székhelye), anélkül, hogy bármilyen előzetes figyelmeztetést is kaptunk volna arról, hogy ez a kérdés fel fog mérülni. A másodikban (az ügyvezető igazgatók szerepe) meg kellett elégednünk hasznos de nem kielégítő engedményekkel. A harmadikban (a kormányzók szerepe) lényegében véve sikeresek voltunk.

Amikor a tárgyalást megkezdtük, az volt a célunk, hogy az Alapnak olyan szervezeti formát adjunk, amely jó eshetőséget ad arra, hogy az Alap [valóságos] nemzetközi szerv legyen, a világ központi bankjainak és pénzügyminisztereinek olyan központja, amely iránt bizalmuk lehet, és amelynek elmondhatják problémáikat és technikai nehézségeiket. Úgy képzeltük el, hogy napi feladatait, kutatómunkáját, a döntések előkészítését és a döntésekhez szükséges előzetes információk feldolgozását a nemzetközi közszolgálati tisztviselők egy testülete intézné és bonyolítaná le egy jól fizetett és a lehető legmagasabb kvalifikációjú ügyvezető igazgató vezetésével, úgy, hogy mindannyiuknak az Alappal szemben lennének kötelezettségeik, és nem az Alap egyes tagjaival szemben. E testület felett állna az Igazgatótanács, amely alapszabályszerüen felelős lenne az Alap érdemi döntéseiért, és amely magas állású és saját központi bankjaikban és pénzügyminisztériumaikban aktív [szerepet betöltő] személyiségekből állna, akik időnként találkoznának egymással, részben azért, hogy megvitassák az ügyvezető igazgató ajánlásait, és nem kevésbé azért, hogy kicseréljék egymással és az ügyvezető igazgatóval bizalmas gondolataikat, információikat és tanácsaikat. Ez, ha sikerült volna, a monetáris és pénzügyi problémák megbeszélését és együttműködésen alapuló rendezését lehetővé tevő valóban nemzetközi szervezet létrehozására vezethetett volna, amely azokat a célokat szolgálta volna, amelyeket többen reméltek, de nem kaptak meg a BIS-től. A kormányzók összejövetelétől (negyven kormányzó mindegyik intézmény esetében) azt vártuk, hogy inkább reprezentatív és nem döntéshozó jellegü lesz. Azt gondoltuk, hogy a szükséges eltérésekkel ugyanez lesz a helyzet a Bank for Reconstruction and Development esetében is.

Nem tartottuk lehetségesnek, hogy bármelyik intézményt is ne New Yorkban helyezték el. New Yorkban mindkettőjük napi kapcsolatban lett volna azzal, amit a nemzetközi pénzügyek egy nagy központja nyújtani tud; kellő távolságban lettek volna a Kongresszus politikájától és a washingtoni nagykövetségek és követségek nacionalista szellemü suttogó kórusától, és talán kellő közelségben lettek volna az ENSZ székhelyéhez, ami lehetővé tette volna, hogy szoroson együttműködjenek az ENSZ gazdasági és statisztikai munkásságával és a Gazdasági és Szociális Tanáccsal.

Amint átutaztunk New Yorkon a konferenciához vivő utunkon, megbeszéltük ezeket a gondolatokat a New York-i Federal Reserve Bankkal, és úgy láttuk, hogy teljesen szimpatizálnak velünk. Semmiféle híresztelés sem jutott el hozzájuk [ez intézmények] bármely más székhelyéről, mint New York. Semmiféle [ilyen] híresztelés sem jutott el hozzánk sem egy vagy két nappal azelőtt, hogy elutaztunk volna Washingtonból Savannah-ba. Ekkor [azonban] Mr. Vinson azt mondta nekem, hogy az amerikai delegáció úgy döntött, hogy mindkét intézmény székhelye Washingtonban lesz, és hogy ez olyan végső döntés, amelynek érdemé-

ről nem hajlandók tárgyalni. Az Egyesült Államok kormánya, amint mondta, jogosult arra, hogy eldöntse, hogy az Egyesült Államokon belül melyik helyet célszerű választani.

Savannah-ban rövidesen arra jutottunk, hogy a többi delegáció többsége (Kína, Lengyelország és talán néhány dél-amerikai [állam] volt a másik oldalon) osztotta azt a véleményünket, hogy ez nagyon szerencsétlen, sőt nagyon rossz döntés volt. Emellett úgy tűnt, hogy ez elsődlegesen Mr. Vinson személyes döntése volt, amelyet csupán a Federal Reserve Board támogatott, (amelynek pozícióját erősítette a New York-i Federal Reserve Bankkal szemben az, hogy Washingtonban van a székhelye). Mr. Vinson, sajnos, anélkül, hogy értesített volna minket, vagy kikérte volna véleményünket, úgy tartotta helyesnek, hogy javaslatát közvetlenül az elnök elé vigye, és megkapja jóváhagyását ahhoz, hogy ezt az amerikai delegáció számára adott feltétlenül [teljesítendő] utasítássá tegye, amelytől ez a delegáció semmiféle körülmények között sem térhet el. Ez lehetlenné tette például Mr. Clayton számára, hogy fiyelembe vegye érveinket, bármennyire elismerte is helyességüket.

Mr. Vinson számára nem okozott nagy nehézséget, hogy keresztülerőszakolja döntését a konferencián, ahol nagy hangon támogatta őt (amint ez általánossá vált) fejbólító Jánosok patetikus processziója, akik közül Etiópia (egy amerikai bankár képviselte), Salvador, Guatemala, Mexikó és Kína játszotta a kiemelkedő szerepet, míg a többiek diszkrét módon csöndben maradtak. Nézeteinket Kanada és a nyugat-európaiak támogatták, kisebb vagy nagyobb állhatatossággal. A függelékben csatolom záróbeszédemet, amelyben elleneztem e javaslatot.

Ezt az eljárást, mindezek ellenére, sokan ízléstelennek tartották, köztük az amerikaiak közül is többen, akik a színpalak mögött szimpatizáltak velünk, és elnézést kértek tőlünk. Mindez egy időre kellemetlen atmoszférát teremtett, noha a felhők fokozatosan eloszlottak a konferencia vége felé.

A második fő kérdés, az ügyvezető igazgatók szerepe tekintetében sohasem volt sok reményünk teljes sikerre, habár a végeredmény, amely egy szempontból rosszabb lett, mint ahogy előre láttuk, részleges kompromisszum lett. Tudatában voltunk annak, hogy az amerikaiak arra törekednek, hogy mindkét intézmény súlypontját a nemzetközi közszolgálati tisztviselői karról az ügyvezető igazgatókra tegyék át, akik saját kormányuk nemzeti delegáltjai. A helyett azonban, hogy csupán az lett volna az elvárás az ügyvezető igazgatókkal szemben, hogy részidős kötelezettséget vállaljanak az Alapban és a Bankban, és ez lehetővé tegye számukra, hogy tevékenyen részt vegyenek saját kormányuk munkájában, az amerikaiak azt javasolták, hogy teljes munkaidős tisztségviselői legyenek ez intézményeknek. Mindig ott tartózkodjanak, noha csak nagyon kevés teendő várja ott őket, hacsak nem veszik át azt, aminek a reguláris tisztviselői kar feladatának kellene lennie. Ami ennél is rosszabb (és erről a további fejleményről nem kaptunk előzetes értesítést), az amerikaiak azt is javasolták, hogy minden ügyvezető igazgatót egy teljes munkaidőben foglalkoztatott helyettes is támogassa. Így a két intézményben együtt negyvennyolc teljes munkaidős ügyvezető igazgató és helyettes lenne a [nemzetközi közszolgálati tisztviselői] kar fölött. Mindezeket a személyeket olyan magas szinten fizetnék, amely ugyanakkora vagy lényegesen magasabb, mint amit bármely közszolgálati tisztviselő bármely tagállam kormányában, ideértve Amerikát is, elérhet. Az amerikaiak végül magasabb értékből kiindulva elfogadták, hogy egy ügyvezető igazgató sem kaphat 17.000 dollárnál, és egy helyettes sem 11.500 dollárnál kisebb fizetést *bármely ország minden adójától mentesen*. Ha bármely ilyen személy bármilyen adófizetésére lenne közteles saját országa törvényei szerint, az Alap vagy a Bank térítse meg ezt neki úgy, hogy megemeli a fizetését arra a bármekkora összegre, amely szükséges ahhoz, hogy ezt az adómentes jövedelmet adja meg neki. [...]

A fentiek ellenére, kemény küzdelem árán és komoly támogatást kapva más küldöttségektől, két enyhítést sikerült elérni. Egyrészt megállapodtunk abban, hogy nem kötelező, hogy *mind* az igazgató, *mind* helyettese együttesen jelen legyen, vagy hogy mindkettő teljes mun-

kaidós legyen. Ők dönthetnek, hogy hogyan osztják meg idejüket kötelezettségeik között, feltéve, hogy egyikük mindig jelen van. Abban is megállapodtunk, hogy a fenti mértékű fizetés a teljes munkaidejű szolgálatra vonatkozik, és arányosan csökken részmunkaidős foglalkoztatás esetén, és hogy ez a legmagasabb érték, amelyet bárki kérhet, úgyhogy a kinevező kormány a kinevezés feltételeként szabhatja meg, hogy [a kinevezendő] kevesebbet kér ennél a legmagasabb értéknél. A kanadaiak egyértelműen kijelentették, hogy nem engedik meg, hogy tisztviselőjük a maximális összeget kérje. A franciák is különösképpen ragaszkodtak az ilyen értelmű megállapodáshoz. M. Monick, a Bank of France kormányzója kifejtette, hogy azt tartaná célszerűnek, hogy bankja egy tehetséges fiatal tisztviselőjét javasolja ügyvezető igazgatónak, de botránys és demoralizáló lenne, ha négyszer vagy ötször annyit fizetnének neki, mint az ő [tehát M. Monick] fizetése, és hogy ez a francia adórendszer folytán nagyobb fizetés lenne, mint amit a köztársaság elnöke kap. (Ugyanez a helyzet a mi esetünkben, ugyanis egy ügyvezető igazgató, noha csupán egyik tagja lenne a két testület egyikének, amelyek közül mindkettőnek tizenkét tagja van, többet kapna, mint a miniszterelnök.)

Végül is ez ellen a döntés ellen szavaztunk, és [ezzel felszabadítottuk] a Chancellort minden [ezzel kapcsolatos] kötelezettség alól. [...] De egyedül mi szavaztunk így. Aligha remélhetjük, hogy érvényesíteni tudjuk akaratainkat két akadállyal szemben, amelyek közül az egyik tiszteletreméltó, de a másik kevésbé az.

Az igazgatók számára javasolt fizetés magasabb, mint amekkorát bármely amerikai közszolgálati tisztviselő kap, még akkor is, ha Truman elnöknek a köztisztviselők magasabb fizetésére vonatkozó javaslatait elfogadja a Kongresszus, és a helyettesek fizetése körülbelül egyenlő lesz [ezzel] a legmagasabb fizetéssel. [...] Így tehát az [erre a tisztségre] kinevezett amerikaiak esetében, ha úgy kezeljük őket, mint ahogy az amerikaiak akarják, a javasolt fizetések, noha tekintélyesek, igazolhatók.

Az [e javaslatokkal szembeni] sikeres ellenállás kevésbé tiszteletreméltó akadály a tény, hogy azoknak a többségnek, akik részt vettek a fizetésről folytatott vitában, azt várták, hogy ők kapják meg ezeket a tisztségeket. Figyelemreméltó volt, hogy azok a francia küldöttek, akik ebben a helyzetben voltak, nem voltak hajlandók részt venni a vitában, de mások nem voltak ilyen finomak. Ezzel a politikai és pénzügyi patronázs olyan rendszerét hozták létre, amely különösképpen vonzó a latin-amerikai (és más) országok számára – élet Washingtonban nem definiált és nem terhes kötelezettségekkel és nagy, adómentes fizetéssel. [...]

Az amerikaiak ezzel elvitték saját maguknak [az Alap és a Bank] irányítására vonatkozó koncepcióját a *reductio ad absurdum*ig, ezt a személyek egy olyan testületére alkalmazva, amely a szélső esetben elérheti a negyvennyolc főt. Nem lehet megfelelő munkát találni a prominens szakértők ekkora tömege számára, és a magasan kvalifikált szakértők ekkora tömege, akik [ráadásul] mentesíthetők a saját országaik nyomasztó problémáival [való foglalkozástól], egyszerűen nem létezik. Akkor azonban, ha a dilemma másik szarvát ragadják meg, és a legtöbb ország egy állandó képviselőt nevez ki négy helyett, az Igazgatótanács fölötti amerikai befolyás veszedelmesen túlsúlyossá válik. Ezt tovább súlyosbítja az, hogy a *választott* tagok esetében, akik egynél több országot képviselnek, különböző alkukra van szükség különösképpen a latin-amerikai országok esetében, ahol négy vagy több ország vonja össze szavazatát, azon az alapon, hogy mindegyikük egy igazgató vagy helyettes kinevezésére jogosult, közvetlenül vagy rotáció útján, úgyhogy a négy fő helye mindig be van töltve.

Ami a harmadik kérdést, a kormányzók szerepét illeti, több sikerünk volt. Úgy véltük, hogy a kormányzóknak inkább reprezentatív, mint végrehajtó szerepüknek kell lenniük, és évente egyszer kell találkozniuk azért, hogy meghallgassák az ügyvezető igazgatók jelentését, és alapvető szervezeti problémákkal foglalkozzanak, de ne tegyenek kezdeményező lépéseket. A konferencia elején egy tizenkét kormányzóból álló igazgatóbizottságot neveztek ki, amelyet Executive Committee neveztek, amelynek Mr. Vinson lett az elnöke és én az alelnöke, és

amelynek szerepe, ahogy legtöbbünk feltételezte, a Savannah-i konferenciára korlátozódott volna. Ezt követően azonban megtudtuk (a sajtóból), hogy Mr. Vinsonnak az volt a szándéka, hogy ez a testület folytassa működését az ülések közti időben is, és hogy az ő rendelkezésére álljon, és összehívhatta és tanácskozzon vele bármikor, amikor ezt szükségesnek tartja. Ez lehetővé tette volna Mr. Vinson számára, abban a minőségében, hogy ő az elnöke mindkét igazgatótanácsnak, hogy akkor avatkozzon be az ügyvezető igazgatók munkájába, amikor csak akar, amikor kormányzók legtöbbje nincs Washingtonban, és kénytelen sürgősen kinevezni valamely éppen elérhető helyettest. A franciák, a kanadaiak és mi magunk olyan hevesen tiltakoztunk ez ellen a koncepció ellen, hogy ezt elejtették. Az Executive Committeet átnevezték Procedures Committeenak, és arra korlátozták a szerepét, hogy elérhető tagjai postai és távirati úton tárgyaljanak a kormányzók ez utáni teendőiről egy vagy két nappal az Igazgatótanács ezt követő ülése előtt, előkészítendő a napirendet. [...]

II.

Noha ezt az eredményt korábbi reményeinkhez képest elszomorítónak kell tekintenünk, és noha kétes fényt vetít az új intézmények jövőbeni hatékony működésére, mindezt helyes perspektívában kell értékelnünk. Semmiféle konkrét brit érdek sem sérült. A brit delegáció tagjainak véleménye szerint [a történetek] hátrányosan hatottak az új intézmények erejére, mind a tényleges hatékonyság, mind pedig a kevésbé bölcs beavatkozás [lehetőségét] illetően. Az amerikaiak azért kényszerítették ki a jól fizetett teljes állású igazgatók és helyettesek csapatának létrehozását, mert azt akarták, hogy saját képviselőik a legmagasabb képességűek legyenek, és lényeges, talán döntő szerepet játszanak az irányításban. Nem vették azonban figyelembe, hogy az Alap (és a Bank) tekintélyét milyen mértékben fogja csökkenteni a döntési jogkörök ilyen nagymértékű szétszórtsága, és hogy milyen pokoli kellemetlenséget fog okozni a gyakorlatban a számos különböző nyelvet beszélő igazgatók és helyettesek tömege. [...]

Amikor a konferencia a vége felé közelített, az amerikaiak egyre jobban belátták kritikánk megalapozottságát és igazságát. [...] Téves lenne feltételezni, hogy az amerikaiaknak vannak távlati terveik, akár jók, akár rosszak. Mr. Vinson éles eszű és ambiciózus politikus, és (amint többen mondják) arra törekszik, hogy megpályázza az alelnökséget a következő választások alkalmából, és [ennek megfelelően] az azonnali hatalomban és befolyásban, a személyes publicitásban és a sikeres amerikanizmus külsőségeinek bemutatásában érdekelt, valószínűtlen azonban, hogy akár tíz percig is gondolkodott azon, hogy mit képzelt arról, hogy mit is tegyenek ezek az intézmények két év múlva. [...] Az a probléma, hogy egy rövid kezdeti időszak utánra, amelyben bőven lesz [olyan probléma], ami elfoglalja őket, az amerikaiaknak semmiféle világos elképzelésük sincs arra vonatkozóan, hogy milyen munka is található az ügyvezető igazgatók számára, különösképpen az Alap esetében. [...]

A savannah-i konferenciával kapcsolatban van még egy olyan elem, amelyet talán joggal lehet megemlíteni a pozitívumok között. Azt hiszem, hogy a brit delegáció minden tagja azzal az érzéssel jött el onnan, hogy, még ha nézeteinket nem is tudtuk érvényesíteni az előbb meg tárgyalt kérdésekben, nem csökkentettük, hanem inkább növeltük erkölcsi vezető szerepünket, valamint a Brit Birodalom és Európa delegátusaihoz fűződő kapcsolatunk bensőségességét és belénk vetett bizalmukat. Sohasem harcoltunk a brit érdekekért, hanem egyedül az új intézmények jövőbeni hatékonyságáért és hasznosságáért, és sokan azok közül, akik jelen voltak, őszintén egyetértettek velünk az ügy érdemét illetően. Az volt a helyzet, hogy mi őszintén beszéltünk azokról a kérdésekről, amelyekről mások, ilyen vagy olyan okokból úgy érezték, hogy kénytelenek hallgatni vagy határozatlan álláspontot képviselni. [Ez] – bátorodunk ezt hinni – növelte hazánk tekintélyét, még ha nem is tudtuk érvényesíteni álláspontunkat. [...]

Úgy látszik, hogy [ezzel] túl sokat mondtam. Határozottan az azonban a véleményem, hogy a Brit Birodalom egésze, a sterling-övezet és Európa közelebb állt hozzánk, mint az amerikaiakhoz és tőlünk várt vezető szerepet, nem tőlük. [...] A legjobbakat kell tehát remélnünk.

III.

Mit tegyünk tehát a jövőben? Valamennyien azzal a meggyőződéssel jöttünk el, hogy súlyos hibát követnénk el akkor, ha nem vennénk komolyan az ezekben az intézményekben való részvételünket, és nem adnánk meg nekik a legjobbat, amire képesek vagyunk. [...]

A legfontosabb, amivel Londonnak tisztában kell lennie, az, hogy a két intézmény *eltérővé* vált attól, amit akkor vártunk, amikor eljöttünk Bretton Woodsból. Az általunk korábban elképzelt céljaik szempontjából valószínűleg kevésbé *hatékonyak* lettek. Új szerepük azonban *fontos* is és *hasznos* is lehet. Úgy gondolom, hogy maguk az amerikaiak is csak félig vannak tudatában annak a hatalmas változásnak, ami bekövetkezett. Véleményem szerint az, ami történt, a következő.

A National Advisory Council, amelyet a Kongresszus állított fel a Bretton Woods Act elfogadásával, és amelynek tagjai Secretary of Treasury (mint elnök), a Secretary of State (vagy helyettese), a Secretary of Commerce, a Federal Reserve Board elnöke és az Export-Import Bank elnöke (Mr. Vinson elnökségével) sokkal inkább valósággá vált, mint ahogy bárki is feltételezte volna. Ez a Council valójában egy Cabinet Committee, amelyre az összes nemzetközi gazdasági és pénzügyi kérdés tartozik, előreláthatólag sokkal hatékonyabbnak fog bizonyulni, és feltehetőleg sokkal tartósabb lesz, mint amilyenek az ilyen washingtoni committeeek lenni szoktak. Ülést tart minden héten, és már gyűjti is a teljes időben foglalkoztatott tisztviselők egy kis csapatát.

A Council már megkapott, és azt várja, hogy még fog kapni további felhatalmazásokat is a Kongresszustól, mégpedig

- (a) törvényes pozíciót;
- (b) a Bretton Woods-i Alapot;
- (c) a Bretton Woods-i Bankot azzal a felhatalmazással, hogy hitelt vegyen fel az amerikai piacon, anélkül hogy a Kongresszushoz [kellene] fordulnia;
- (d) az Export-Import Bankot igen nagy 5 ¾ millió dolláros tőkével, melyből mintegy 2 milliárd már le van kötve, de amelyből valójában nagyon keveset költöttek el; és
- (e) a brit kölcsönt.

A Councilnak évente egyszer kell jelentést tennie a Kongresszusnak, és elfogadható mértékben független [helyzetben] kell tartania magát a nyilvános kritikától. Az azonban az elképzelés és a remény is, hogy jelentős idő telhet el addig, amíg újra a Kongresszushoz kell fordulnia további felhatalmazást és további pénzügyi eszközöket kérve. Ezzel az Adminisztráció először jut egy olyan szerv birtokába, amely nemzetközi együttműködéssel foglalkozik a gazdasági és pénzügyi kérdések terén, és amely viszonylag független a Kongresszustól. Ez, valamennyiünk számára egy olyan lépés előre, amelynek a fontosságát nem lehet alábecsülni.

Az Adminisztráció ennek a Councilnak az útján szándékozik részt venni a külvilág gazdasági újjáépítésében. Fő szervei a Bretton Woods-i Alap és Bank lesznek. Fenn fogják tartani az amerikai pozíció túlsúlyát. Azt várják, hogy a pénzügyi eszközöket elsősorban Amerika bocsátja rendelkezésre. Minket azonban meghívnak, hogy vegyünk részt ebben, mint első a többi partner közül – hogy úgy mondjam, alelnökként az ő elnökségükhöz. Ezek az új szervek át fogják venni a Népszövetség Economic Committeejének a szerepkörét, de sokkal nagyobb

hatalommal, hogy ezt be [tudják] tölteni; ők fogják megadni az erőt az ENSZ Economic and Social Counciljének, és ezen fölül még sok más szerepük is lesz. Súlyosan helytelen lenne részünkről, ha kritizálnánk ezeket az új szerveket, vagy lekezelnénk őket, vagy félreállnánk. Minden tőlünk telhetőt meg kell tennünk, hogy sikeressé tegyük őket. [...]

IV.

Az e szervek szakértőkkel való föltöltésével kapcsolatos problémánk két részre oszlik – nemzeti képviselőink az ügyvezető igazgatók és helyetteseik formájában, és részvételünk a nemzetközi köztisztviselői kar tagjainak összeállításában. Azt javaslom, hogy a kormányzó, aki ugyanaz a személy lehet az Alapnál és a Banknál, legyen, legalábbis időnként, miniszter.

Kötelességünk, hogy legalább egy személyt folyamatosan Washingtonban tartsunk, mint igazgatót vagy helyetteset. Úgy szerepelhet, mint helyettes mindkét testületnél. Úgy [is] szerepelhet, mint igazgató mindkét testületnél. Lehet igazgató az egyiknél és helyettes a másikonál. Legalább két másik személynek időről-időre rendelkezésre kell állnia Washingtonban, de nagyrészt [a washingtoni intézményekhez kapcsolódó] kötelezettségekkel és feladatokkal kell foglalkozniuk Londonban. [...]

E csoport tagjainak továbbra is, legyenek bármennyire elfoglaltak, a normális közszolgálati vagy a Bank of England tisztviselők fizetését kell kapniuk. Ha Washingtonban vannak, akár folyamatosan, akár átmenetileg, ezen fölül megélhetési költségtérítést kell kapniuk a Banktól vagy az Alaptól. [...]

A két szerv nemzetközi szakértői karának kérdése sok nehézséget vet föl. [...] Mr. Vinson pókerjátékos, aki nem enged betekintést a kártyáiba. [...] Ha nem mi állíthatjuk ki sem [a Bank] elnökét, sem [az Alap] vezérigazgatóját, akkor elsődleges fontosságú a számunkra, hogy mi állíthassuk ki legalább helyetteseik egyikét, két vagy három más kulcsembert, valamint közgazdászokat és statisztikusokat. [...] Bizom abban, hogy azok, akik a személyzeti kérdésekkel foglalkoznak, a legkomolyabb és a legkorábbi figyelmet szentelik ennek a problémának.

KEYNES

10. függelék

Skidelsky: Késői gyászbeszéd Keynes temetésére

A fény sohasem alszik ki, Keynes halása és búcsúztatása: 1946. április 12. és május 2.

Az, hogy Keynest halálában egy olyan kormányzó elit gyászolta, amelyet gyakran kigúnyolt, és egy olyan vallás fogadta be, amelynek tételeit mint hókuszpókuszt utasította el, nem volt méltatlan. Keynes világa a brit establishment világa volt, semmikor jobban, mint élete utolsó hat évében. Hozzájárult a neveltetése, hajlama, képességei, nyelve és mindenekelőtt angolsága. Az establishment itt nem jelent zárt rendet vagy testületet, hanem egy rugalmas kormányzó réteget, amelynek ösztönös érzéke van önmaga megtartására és így rendkívüli képessége önmaga megújítására. Ez ennek az elitnek a meritokratikus kiválasztódásában és a kiemelkedő képesség iránti tiszteletében és megbecsülésében jut kifejezésre. Angliában nem volt szükség arra, hogy a lázadók forradalmárok legyenek, hogy „előbbre jussanak”. Magába fogadta őket a fennálló rend, hogy megerősítse önvédelmét. A ridegebb kontinentális tradíció hajlamos arra, hogy a befogadásnak ezt a folyamatát árulásnak vagy megalkuvásnak tekintse. Biztosan így értelmezték egyes intranzigens keynesianusok is a Mester visszalépését a gazdasági liberalizmus felé élete utolsó éveiben. Keynes persze sohasem értelmezte ezt így: lehet, hogy Mohamed ment a hegyhez, de a hegy is ment Mohamedhez. A közgazdaság és a pénzügy világában Keynes ugyanazt a helyet foglalta el, mint Churchill a politika világában: valóban ő volt az ő köreinek Churchillje. Mindkettőjükhöz a szükség órájában fordult hazájuk, megbocsátva korábbi vétkeiket.

E rend rugalmassága az angolságukon alapult, amelyet valamennyien, együttesen éreztek, és amely egyáltalán nem bonyolult hazaszeretetben fejeződött ki: e kifejezés értelme később vált bonyolultabbá. Szinte mindent meg lehetett bocsátani, ha a hazaszeretet nem volt kétségbe vonható. Schumpeter világosan látta ezt, amikor azt írta, hogy Keynes tanácsa elsősorban „mindig angol tanács volt, az angol problémákból született, még akkor is, ha más nemzetnek szólt. Művészeti vonzalmai némelyikétől eltekintve mindig is meglepően önfejlő volt, még a filozófiában is, de sehol annyira, mint a közgazdaságban. Az ő „hazafiassága ... a tudatalattiságig igazi volt, és ezért lett erőteljesen előítéletes a gondolkodásmódja, és zárta ki az idegen (így amerikai) szempontok, feltételek, érdekek és különösképpen meggyőződések teljes megértését” (Schumpeter 1952/1962: 274). Két dolog vitatható az ő Keynesről alkotott felfogásában. Schumpeter sohasem fogadta el az Általános Elmélet általánosságát. Nem vette észre Keynes állításainak képzeletébresztő vonását sem. E két dolog Keynes univerzális vonzerejének része, mindkettő még most is képes arra, hogy provokálja és megmozgassa a közgazdászokat is és a nem szakembereket is az egész világon.

Illő volt az is, hogy Keynesnek a Westminsteri Apátságban és az anglikán szertartás szerint adták meg a végtisztességet. Nemcsak azért, mert a Westminsteri Apátságnak a Parlamenthez és a Whitehallhoz való közelsége a brit állam erastianus jellegét szimbolizálja, hanem azért is, mert Keynes át volt itatva a kereszténység kultúrájával. Moore Principia Ethicája, amely az ő „felszín alatti vallása” maradt, a szerzetesség szekularizált változata volt, amelynek nem evilági volta miatt, ahogy Keynes egyszer mondta, az Újszövetség hozzá viszonyítva „politikusok számára írt kézikönyv”. Ahogy evilági gondjai sokasodtak – minthogy Maynard Keynes természete szerint nem volt éppen kolostorba való –, rájött, hogy nem a kereszténység az ellenség, hanem a „benthami kalkulus”, vagy, köznapian kifejezve, a materializmus. Amint öregbedett, már nem fiatalságának ateizmusa – a keresztény dogma elutasítása

– határozta meg a kereszténységgel szembeni attitűdjét. Ekkor már becsülte a kereszténységet, szociális és morális okokból.

Ennek ellenére túl sok olyan engedetlen elem volt a habitusában, amely a gyászszertartás keresztény fogalmai szerint nem nagyon illik Keynesre. Vegyük „A szeretet királya az én pásztorom” című nyitó himnuszt, amelyben ott áll ez a versszak:

*„Megátalkodott és balga módon gyakran eltévelyedtem,
De megkeresett engem szeretetben.
És szelíden a vállára fektetve
Örömökre hazavitt engem.”*

Eszerint az Isteni Pásztor szeretettel és megbocsátással fogadja vissza a bűnbánó emberi bárányt, aki elhagyta a nyáját. A konvencionális vélemény gyakran úgy állította be Keynest, mint aki „megátalkodott és balga”, és azt hitték, vagy remélték, hogy élete előrehaladtával „tévelygésének” vége szakadt. Ez nézet azonban túl sok kérdést vet föl.

Egyrészt sohasem tévelygett messze a nyájától. Szülei túléltek őt, és ők voltak, özvegyével együtt, legfőbb és bizonyára legöregebb gyászolói. Florence és Neville Keynes személye mindig is a szülői házhoz kötötte Keynest. Szüleihez szeretet fűzte, amely egyre erősödött benne, ahogy múltak az évek, és kötötték az értékek is, amelyek eléggé rugalmasak voltak ahhoz, hogy törés nélkül fogadják el a XX. századot.

Másrészt Keynes nem volt szent. Mint fiatalember D. H. Lawrence hasonmásának tűnt, afféle tisztátalan lángésznek. Russell Leffingwell szerint élete késői korszakáig „romlott, Puck-szerű lény volt, [...] éles eszű fiú, aki azzal sokkolja az őt csodáló idősebbeket, hogy kétségbe vonta Isten és a tízparancsolat létét”. Dennis Robertson kis ördögnek tekintette őt, Hubert Henderson szerint huncutsága szinte mesterségének címere volt, amelyet magára tűzött, hogy magához vonzza a fiatalokat. A fiatal Keynest nehezen lehet különválasztani Lytton Stracheytől, az ősbloomsbury-i polgárpukkasztótól és „immoralistától”.

Keynes „tévelygése” sminkjének része volt. Sohasem helyezte azonban magát törvényen kívül, és sohasem tartott bűnbánatot. Téves úgy beállítani őt, mint a morális törvények tagadóját, aki elutasítja a konvencionális szabályokat, és minden korlátozás nélküli szabadságot igényel saját véleménye vagy hajlamai számára. Az igazság az, hogy mind saját életében, mind gazdaságtanában, Keynes meghajlította a szabályokat, de nem törte meg őket. Radikalizmusa megmaradt kora és osztálya konvencióinak és elvárásainak határain belül. Hajlamai szerint alapvetően homoszexuális volt ugyan, de mégis szerelemre és nem konvencióra épített házasságot kötött. Lydia nélkül nem lett volna „közéleti” Keynes, és talán még *Általános Elmélet* sem. Mégis értelmetlen lenne azt gondolni, hogy Keynes a Lydiával kötött házasságával feláldozott volna valami lényegeset önkiteljesedéséből. Lydia nélkülözhetetlen eszköze volt önkiteljesedésének, és hajlamai ennek megfelelően módosultak.

Gazdasági és filozofikus gondolkozását illetően sokkal radikálisabb volt gondolatban, mint tettben, és első gondolatai inkább voltak képrombolók, mint a második és a harmadik. Módszere gyakran kegyetlenül konfrontatív vagy dialektikus volt. Mélyen sértő ellenfél tudott lenni a vitában. Élete végéig volt valami kíméletlenség a tehetségében, és csak a fiatalokat és a tudatlanokat kímélte. Az olyan szavak, mint „féleszű”, „hülye”, „holdkóros” (barmy, crazy, lunatic) túl könnyen csúsztak ki a száján. Az ellenfelei nézeteinek adott engedmények később jöttek – ami talán szerény vigasz volt azért, ahogy előzőleg ostromozta őket. Szíve mélyén azonban az alkotmányosság híve volt, nem forradalmár; szintetizáló, nem pedig romboló. Visszariadt saját elmélete forradalmi következményeitől, amelyek olyan világ felé mutattak, amelyben semmiféle egyensúly sem lehetséges. Kaotikus világ felé, amelynek változása azonban eléggé előrelátható ahhoz, hogy stabilizálható legyen – ez biztosan végletes paradoxon. Ez mégis a keynesi forradalom alapgondolata. E kötet egészében ott láthattuk középutas szemléletének határozott érvényesülését. Jellegzetes volt az a képessége, hogy a háborús és

háború utáni pénzügyekre vonatkozó radikális eszméit közismert ruhákba „öltöztesse fel”, ne-hogy elriassa a tradicionalistákat. Ez nemcsak taktika volt; értette ő a tradicionalisták érveit is. Ahogy öregebb lett, jobban ragaszkodott a formákhoz. Szerette azt gondolni, hogy új bort tölt régi tömlőkbe. A klasszikus közgazdaságtant megerősítette, de nem változtatta meg a Keynes-zel való találkozás. Azzal a nagyobb távlattal, amelyet meghoz az idő, ma azt mondhatjuk Keynesről, amit Marshall mondott Jevonsról: „Sikerét még a hibái is elősegítették [...] Sokakat meggyőzött arról, hogy nagy hibákat javított ki, holott valójában csupán fontos ma-gyarázatokot adott rájuk”.

Más szempontból helyes volt, hogy Keynesre az idézett himnusz szavaival emlékeztek. Közgazdaságtana sokkal inkább az Új-, mint az Őszövetségé. Sokkal inkább a szeretet és a megbocsátás közgazdaságtana, mint az Igazságé, vagy még inkább olyan közgazdaságtan, amelyben az Igazságot nagyvonalú fenntartások, felmentő záradékok módosították. Keynes nem kívánt a jövőre vonatkozó tökéletes információ alapultó pazar számítási kapacitást. Egyetértett Locke-kal, aki azt írta, hogy „a minket érintő ügyek legnagyobb részében Isten csak félhomályba való bepillantást engedett nekünk [...]”. Tévedni emberi dolog, és minden tartós emberi berendezkedésnek irgalmasnak kell lennie.

A himnusz szavai még ezen engedményekkel sem igazán illenek Keynesre. Ő ugyanis nem bánta meg eltévelyedését az ortodox nyájtól: inkább kiszélesítette, amit az ortodoxia jelent. Azt mondhatnánk, hogy visszafejlődött azoknak az értékeknek az irányába, amelyekben fölnevelkedett, de ezt anélkül tette meg, hogy bármilyen értelemben is elutasította volna azt az utat, amelyet életében megtett, és amely rugalmasabbá tette ezeket az értékeket. Az ő „eltévelyedése” fejlődésének volt a része, és nem aberráció. Páratlanul sikeres tékozló fiú volt, és bizonyos fokig fel is fogta ennek előnyeit: azt, hogy aki használni akar a nyájnak, kissé el kell tévelyednie.

A keresztény tanítások néhány kevésbé alapvető gondolata és szófordulata jobban mutatja be őt. A 15. zsoltár szép szavai szerint a kórus ezt kérdezi: „Ki időzhet sátradban, Uram, ki lakhat szent hegyeden?”. És Ő válaszolt: „Aki bűn nélkül él, a jót teszi, szívében az igazságot forgatja”. Keynes politikai közgazdász volt, de mégsem politikus lény. Mindig arra törekedett, ami elérhető volt, és boldog volt, ha kompromisszumra juthatott. Mégis bátran ki merte mondani, amit kellett. Amikor 1919. június 5-én lemondott pénzügyminisztériumi tisztségéről, hogy közzétehesse a Párizsi Békeszerződésről írt vádiratát, azt választotta, hogy „kimondja az igazságot, ami a szíven fekszik”. Ez volt az első tett, amely meghatározta életét, és ez volt a forrása az ez utáni erkölcsi tekintélyének. Akkor a nehéz, népszerűtlen lépést választotta, és megismételte ezt a mutatványt intellektuális síkon az *Általános Elméletben*. Egyik alkalommal sem hiányoztak azok a hangok, amelyek azt tanácsolták neki, hogy „fogja vissza” a támadást, vegye figyelembe a „politikai realitást”. Könyörtelen igazmondás először, és az igazság és a politika közötti kompromisszum később: ez volt Keynes krédója, és mindvégig e szerint élt.

Az egyházi imának az a híres szakasza, amely úgy kezdődik, hogy „dicsőítsük most a neves embereket”, Keynesre különösképpen illő szavakkal folytatódik: „Akik vezetik a népet tanácsaikkal, nagy tudásukkal, amely hasznos a népnek, és ékesszólók a tanításaik”. Akárcsak Marshall és a többi nagy tizenkilencedik századi közgazdász, Keynes „a nép vezetője” volt, és nem a közgazdászok halandzsázó közgazdásza. Arra használta fel tudását, hogy tanítsa és fel-emelje a népet, és a neki adott tanácsai „bölcsek és ékesszólók” voltak. Ez sohasem volt igazabb, mint a Lordok Házában tartott utolsó beszédében, amelyben védelmezte az amerikai kölcsönt és a Bretton Woods-i megállapodást.

És azután jött a híres idézet a korinthusi levélből – „Halál, hol a te győzelmed? Halál, hol a te fullánkod?” –, amelyet John Bunyan Mr. Valiant-for-Truth szájába ad a *Pilgrim's Progress*ben. Ezeket fel kell idéznem azok számára, akik követői és részesei voltak az Igazsághoz,

a Bátorsághoz és a Tudáshoz vezető zarándoklatának. Ez az a kard, a melyet Keynes azokra hagyott, akik „követni fognak zarándoklatomban”. A közgazdászok ezreire hagyta, szerte a világon, azokra, akik büszkén vallják magukat keynesiánusoknak, a közgazdaságtudományok azt a felfogását, amely szerint a közgazdaságtan az emberiség anyagi gondjait könnyítő eszköz, amely közelünkbe hozza azt a napot, amikor, ahogy ezt ő maga mondta, a népek újra „énekelni” tudnak – mint ahogy az éden kertjében tudtak. Káldor Miklós így fejezte ki, hogy mit jelentett Keynes az ő generációja közgazdászai számára, egy Lydiának írt levelében, azon a napon, amikor Keynes meghalt:

„Nincs senki más, akinek annyit köszönhetek gondolataim és ötleteim alakításáért, és ez bizonyára igaz generációm legtöbb közgazdászára is. Ő volt a mesterünk, a szó legigazibb értelmében, aki varázslatos hatással volt mindegyikünkre sok éven át. Olyan szellemi forradalmat hozott létre a közgazdaságtanban, amely csak egyszer fordul elő egy évszázadban, ha egyáltalán előfordul; és ha a háború utáni világ boldogabb és virágzóbb lesz a mindennapi emberek számára, akkor ez nagyrészt annak lesz köszönhető, hogy az ő gondolatai elterjedtek.’

A gyászszertartás egy imával folytatódott, amely így kezdődik: „Ó Istenünk, emberek és nemzetek orvosa, aki visszaadja elvesztegetett éveinket, tekints le a világ tévelygéseire, és fejezd be a gyógyító kezed munkáját”. Keynes arra volt hivatott, hogy élete legnagyobb részében megkísérelje jóvátenni azt a kárt, amelyet mások idéztek elő, és hogy fölélessze a civilizációnak azt az ígéretét, amelyet 1914 előtt hirtelen felismert. Mindig a béke embere volt. Utolsó éveit és még utolsó óráit is arra fordította, hogy felépítse a tartós békét.

A gyászszertartás befejezéseként Blake Jeruzsálemének közismert tetőpontját szavalták el:

*„Én nem szüntetem eszméim harcát,
nem nyugszik kardom sem a kézben,
míg fel nem húztuk Jeruzsálem falát
Anglia zöld földjein, mint új Édent.”²*

Keynes nem volt szocialista, de Blake-hez hasonlóan arra törekedett, hogy megvalósítsa az industrializmus közgazdaságtanán túlnyúló utópiát, amikor majd ismét többre fogjuk értékelni a célokat az eszközöknél, és jobban fogjuk szeretni a jót, mint a hasznosat. Tisztelni fogjuk azokat, akik arra tanítanak, hogy hogyan használjuk ki az órát és a napot erényesen és jól, és azokat a kedves embereket, akik örömet lelik mindenben, a mező liliomaiban, amelyek „nem fáradoznak, nem szőnek-fonnak” (Mt 6, 28).

Keynes sikeres, nem pedig tragikus hős volt, akárcsak Odüsszeusz. Hallotta a szirének csodás énekét, de gondoskodott róla, hogy ne szenvedjen hajótörést, hogy tartsa azt az irányt, amelyet képességei és a világ helyzete jelölt ki számára. Az összes világok legjobbját akarta megvalósítani, fortélyosan, életében és munkájában egyaránt, és csodálatos módon közel jutott hozzá, hogy elérje. Így indult el Keynes az örök nyugalom útjára.

A függelékek jegyzéke

1. függelék. Szűzbeszéd a Lordok Házában. Maiden Speech before the House of Lords (May 18, 1943. In: (Keynes [1940-1944/1980, 269-280. o.])).
2. függelék. Beszéd a Lordok Házában. Speech before the House of Lords (May 23, 1944. In: (Keynes [1941-1946/1980, 9-21. o.])).
3. függelék. Záróbeszéd a Zárónyilatkozat elfogadásáról a záró plenáris ülésén. Bretton Woods. Speech by Lord Keynes in Moving to Accept the Final Act at the Closing Plenary Session, Bretton Woods, July 22, 1944).
4. függelék. Nemzetközi pénzügyi kilátásaink. Our Overseas Financial Prospects. (August 13, 1945). In: (Keynes [1944-1946/1979, 398-411. o.])).
5. függelék. Beszéd a Lordok Házában. Speech before the House of Lords (18th December 18, 1945). In: (Keynes [1944-1946/1979, 605-624. o.])).
6. függelék. Levél a Pénzügyminisztériumnak. Letter to the Treasury (March 7, 1946. In: (Keynes [1941-1946/1980, 211-214. o.])).
7. függelék. Beszéd a Valutaalap és a Világbank kormányzóinak alakuló ülésén. Speech at Inaugural Meeting of Governors of Fund and Bank (Savannah, March 9, 1946). In: (Keynes [1941-1946/1980, 215-217. o.])).
8. függelék. Nyilatkozat a Valutaalap és a Világbank kormányzóinak ülésén. Statement at Meeting of Governors of Fund and Bank (Savannah, March 16, 1946). In: (Keynes [1941-1946/1980, 218-219. o.])).
9. függelék. A savannah-i konferencia a Bretton Woods-i megállapodásokról. Zárójelentés. Levél a Pénzügyminisztériumnak. The Savannah Conference on the Bretton Woods. Final Act. Letter to the Treasury, March 27, 1946. In: (Keynes [1941-1946/1980, 220-238. o.])).
10. függelék. Skidelsky késői gyászbeszéde. Részletek Skidelsky [2000] tizenharmadik fejezetéből. In: (Skidelsky [2000, 459-478. o.])).

Terjedelemszámítás, függelék

1. Keynes szűzbeszéde: A Klíringunió	24 402
2. Keynes beszéde: A Valutaalap	27 580
3. Keynes záróbeszéde. Bretton Woods	3 253
4. Keynes előterjesztése: Nemzetközi pénzügyi kilátásaink	5 971
5. Keynes beszéde: Az angol-amerikai hitelmegállapodás	29 447
6. Keynes jelentése: Az amerikai álláspont	4 954
7. Keynes nyitóbeszéde: A Bretton-Woods-i ikrek	4 878
8. Keynes nyilatkozata: Az ügyvezető igazgatók és helyetteseik díjazása	2 974
9. Keynes beszámolója: A savannah-i konferencia értékelése	21 756
10. Skidelsky késői gyászbeszéde: A fény kialszik	<u>14 875</u>
<u>Összesen:</u>	<u>140 090</u>